

BEVORDERING DER BIJEN-
TELT IN NEDERLAND
VER. TOT

bijenteelt

Maandschrift voor de Bijenteelt - ISSN 0166-6444

Jaargang 86 - no. 10 - oktober 1984

Officieel orgaan van de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland

bijenteelt

INHOUD

MAANDSCHRIFT VOOR DE BIJENTEELT
ISSN 0166-6444

Officieel orgaan van de V.B.B.N.
**VERENIGING TOT BEVORDERING DER
BIJENTEELT IN NEDERLAND**
Opgericht 1897

Waarnemend redakteur
Therese Rive

Vaste medewerkers
Otto de Kat
Arjen Neve
Jan van de Veluwe
Ko Zoet

Ledenblad
Oplage 8200
Verschijnt 11 x per jaar,
in juli en augustus gecombineerd

Proefnummers
f 2,50 incl. porto

Advertentie-tarieven
op aanvraag

**REDACTIE, SECRETARIAAT en
LEDENADMINISTRATIE**
VBBN, Grintweg 273,
6704 AP Wageningen

Telefoon
VBBN (secretariaat/redactie) 08370-22422
Bijenhuis (handel/winkel) 08370-22733

Openingstijden
Secretariaat di. - vr. 9.00-16.00 uur
Winkel di. - vr. 9.00-18.00, za. 9.00-13.00 uur

Postgiro
VBBN (Vereniging) 84.68.01
Bijenhuis (Winkel) 82.32.76

Bankrelatie
ABN, Wageningen, Postgiro 82.41.84
Rek.no. VBBN (Vereniging) 53.90.42.897
Rek.no. Bijenhuis (Handel) 53.90.42.900

Registratie K.v.K.
VBBN: Verenigingsreg.no. V119736
Bijenhuis: Handelsreg.no. 11433

Druk
Van Mastrigt en Verhoeven B.V. Arnhem

Alle in het Maandschrift gepubliceerde meningen en inzichten blijven voor rekening van de auteurs.

Overname van artikelen en illustraties is toegestaan na overleg met de Redactie en dan met bronvermelding.

Kopij voor de 10e van de maand, voorafgaande aan de maand van plaatsing, aan het BIJENHUIS, ook opgaven en betaling van advertenties en Speurbijltjes.

jaargang 86 - nummer 10 - oktober 1984

Praktisch imkeren nu (J.J. Speelziek)	261
Van imker tot imker (Ko Zoet)	265
Nationale Imkersdag Zaltbommel	267
Bijenplant in beeld (Arjen Neve)	272
Sprokkelwaar (Otto de Kat)	273
Geknipt voor u (Ko Zoet)	274
Boekbespreking (J.D. Kerkvliet)	275
De lezer schrijft	277
De bij in de filatelie (A. Smit)	283

En verder

De overdracht van stuifmeel (ir. J. Mommsers)	270
Rode zijdeplant (Jan van de Veluwe)	271
Een vroege vogel op de heide (Jan van de Veluwe)	276
Met het Groentje op reis	285

Ter zake

CAD Bijenteelt/Ambrosiushoeve	286
Onderwijs - demonstratie - voorlichting	287
Nieuws van het Bijenhuis	287
Aktie in de regio	288
Imkersagenda	288
Advertenties	288-289-290
Speurbijltjes	289

bij de VOORPLAAT

Ditmaal een afbeelding van een tempera-schilderij van Pieter D. Toornsma getiteld MANDALA "het leven der Bijen I", dat hij in 1983 als opdracht maakte. Als beeldend kunstenaar, doch tevens als enthousiast imker zijn dergelijke opdrachten hem a.h.w. op het lijf geschreven. Mandala betekent cirkel of kring, een patroon dat essentieel is voor de bolvorm van het bijenvolk en haar kringloop door de seizoenen, met de koningin als kern.

Van dit schilderij verscheen een kleuren(wens-)kaart van 20x20 cm, die bij hem besteld kan worden door overmaking van f 15,- op gironr. 4207697 t.n.v. Pieter D. Toornsma, nr. 31, 8832 KC HUINS. U ontvangt dan 5 kaarten met envelop franco thuis. Tevens verkrijgbaar in het Bijenhuis.

PRAKTISCH IMKEREN NU

Korfimkerij versus kastimkerij

De korfimkerij is vele eeuwen oud en dat geldt niet alleen voor Nederland en België, maar voor geheel Noordwest-Europa. Van kastimkerij van enige betekenis is in feite nog maar nauwelijks 50 jaar sprake. Bij de invoering van de kastimkerij werd dikwijls smalend neergekeken op "die domme korfboerkes" en alles wat met de korfimkerij te maken had werd maar al te gauw als minderwaardig aangemerkt. Gelukkig is er de laatste tijd een hernieuwde belangstelling voor de oude korfimkerij ontstaan, zodat het goed is de belangrijkste elementen van die oude professionele bedrijfstak nog eens de revue te laten passeren.

Voorjaars honing werd door de korfimer niet geogst maar gebruikt om de volken snel en gelijktijdig op zwermhoogte te brengen.

Bovendien werden de volken bij gebrek aan dracht gevoerd met stamphoning, een mengsel van honing en stuifmeel, het zgn. drijfvoeren.

De korfimer breidde zijn volken niet uit met behulp van broed- en honingkamers, doch met korven. Zo beschikte hij na afloop van de zwermperiode over 3 tot 4 maal zoveel volken als voordien.

Alle vóórzwermen kwamen in aparte korven aan de rechterzijde van de bijenstal; de nazwermen een week later ter linkerzijde. Eventuele tweede nazwermen werden meestal samengevoegd en kwamen aan de linker zijde.

De voorzwermen liet de imker voorlopig met rust, doch de nazwermen kregen extra aandacht, want bij de bevruchting van de jonge moeren kon er wel eens iets misgaan.

De volken werden na de zwermperiode met veel zorg gereedgemaakt voor de boekweit- en heidedracht, want daar moest de korfimer zijn slag slaan. Aan het einde van het seizoen werden de beste volken opgezet voor de overwintering, terwijl de overige werden "geslacht".

Wat kunnen we leren van die oude korfimkerij?

Om te beginnen dat de korfimkerij zijn allerbeste volken overwinterde; deze moesten minimaal 5 pond aan bijen bezitten of wel 20.000 tot 25.000 bijen.

Welke volken overwinterde de korfimer?

Dat was niet het moedervolk, dat had overjarig raatwerk! Het was evenmin de eerst afkomende zwerm, de voorzwerm, want die had een oude moeder, overigens was de voorzwerm wel het produktievolk dat de fraaie raathoning moest opbrengen.

Het was de eerste nazwerm, waarom?

In de eerste plaats omdat de nazwerm als regel af-

komt met een hele reeks jonge moeren, soms wel 10 tot 20 stuks.

Hierin vindt nl. een belangrijke selectie plaats, want het is de **beste en sterkste** moeder, die via natuurlijke selectie weet te overleven.

De nazwermen kwamen als regel in een betere korf. De imker zorgde ervoor dat ze over voldoende dracht beschikten, was die er niet, dan werd bijgevoerd.

Door middel van regelmatige controles zorgde hij voor een gestadige uitbouw; eventueel aangezette darreraat werd weggesneden.

Als het volk zich voorts goed ontwikkelde kwam het definitief in aanmerking voor overwintering; alle andere volken werden geslacht.

De opzetter, zoals het in te winteren volk werd genoemd, bezat een jonge moeder, die langer aan de leg bleef, met minder sterftekans dan een oude moeder.

De jonge moeder was niet de eerste de beste, ze was voortgekomen uit een echte zwermcel en verkregen door natuurlijke selectie. De korf bevatte geen oude raat; het raatwerk was slechts een paar maanden oud. De opzetter bevatte evenmin darrewerk, hetgeen in het voorjaar de oorzaak kan zijn van het te vroeg kweken van darren.

Een goede inwintering is de basis voor een goed bijenjaar, een oud gezegde bij de korfimkerij en een keiharde waarheid.

De vraag is:

Hebben we bij de overgang op een kastimkerij de rijke ervaringen uit de korfimkerij wel meegenomen? Ik waag dat sterk te betwijfelen.

- Gaan wij ook met flinke volken van rond 5 pond bijen de winter in?
- Bezitten onze wintervolken ook raatwerk van slechts enkele maanden oud?
- Overwinteren wij ook met jonge moeren uit zwermcellen?
- Overwinteren we ook op honing en stuifmeel?
- Werken wij ook met harmonisch opgebouwde volken zonder scheiding tussen broed- en honingkamers om van roosters nog maar niet te spreken?
- Laten wij onze volken ook met rust zoals de korfimer of zitten we voortdurend in onze volken te rommelen?

Als we een eerlijke vergelijking maken met onze vroegere korfbroeders dan moeten we wel bekennen dat we nog heel wat van die "domme korfboerkes" kunnen leren.

Veranderingen in de dracht

Goed 50 jaar geleden lag het zwaartepunt van de dracht nog in de zomer en nazomer.

We denken daarbij aan de boekweit, toen reeds op zijn retour, voorts aan de korenvelden, blauw van de korenbloemen om van de wikke maar te zwijgen.

Zoals de korenbloem het slachtoffer werd van de selectieve bestrijdingsmiddelen, zo verging het ook de witte klaver, eens een zeer goede honingleverancier. In diezelfde tijd zagen we de lucerne- en spurrievelden plaats maken voor de steriele groene maisvelden.

Door het werken met allerlei herbiciden verdwenen eveneens vele voor de bijen interessante veldbloemen in wegbermen en slootranden.

De populaire ruilverkaveling pleegde een aanslag op de vogelbosjes en het geriefhout bij de boerderijen. Dan was er de sterke teruggang van dop- en struikheide, zowel in kwaliteit als in kwantiteit, hierbij schijnt ook de zure regen een rol te spelen.

We zien dus dat de eens zo populaire zomerdracht sterk in betekenis is afgenomen. Het zwaartepunt van de dracht verschoof van de zomer naar het voorjaar waarbij ik denk aan wilg, klein en groot fruit, paardebloem en niet te vergeten koolzaad- en distelvelden.

Menig imker heeft de laatste jaren wilgen aangeplant, hetzelfde geldt voor die kleine struikvormige fruitbomen, die we op 1½m van elkaar kunnen planten en die binnen 12 maanden na het planten reeds hun eerste vruchten opleveren. Deze boompjes bieden ons in het voorjaar niet alleen hun schone bloesem, doch ze zijn tevens van grote betekenis voor de bijen. Fruit uit eigen tuin zou voor elke imker het parool moeten zijn.

De verschuiving van de hoofddracht van de zomer naar het voorjaar heeft ook gevolgen voor onze bedrijfsmethode. De huidige imker moet dan ook zijn slag slaan op de voorjaarsdracht en verder nog iets meenemen van de zomerdracht. Over de heide behoeven we ons voor de toekomst niet veel illusies meer te maken.

Invasie van de Varroa

Hoewel we de Varroa besmetting al lang te voren zagen aankomen werden we toch nog overvallen. Plotseling zaten we er in oost-Nederland midden in en we schrokken terecht wakker. De graad van besmetting toonde aan dat er imkers waren die de Varroa zeker al twee jaren op hun bijenstand hadden!

De 5 jaar geleden opgerichte ziektebestrijdingsteams hebben in het kader van de voorlichting bijzonder goed werk verricht.

Aangezien velen niet zo erg gelukkig zijn met de in gebruik zijnde chemische bestrijdingsmiddelen, verrichten enkele teams momenteel onderzoek op het terrein van de biologische ziektebestrijding.

Bij de Varroa-bestrijding komen geheel nieuwe aspecten om de hoek kijken, zoals de besmettingsgevaaren bij het afvliegen en het overwinteren van minder sterke volken, welke een grotere gevoeligheid aan de dag leggen voor besmettelijke ziekten.

Verder is het wenselijk om na het maken van kunstzwermen zowel de kunstzwerm als het moedervolk te schonen van de Varroa. Dit moet in principe gebeuren op een moment dat zo'n volk "broedschoon" is en geen honingvoorraden bezit.

Praktisch imkeren nu

De slag om de voorjaarsdracht

Nu de laatste decennia de nadruk is komen te liggen op de voorjaarsdracht wordt er bedrijfsmatig in die richting druk geëxperimenteerd.

Karl Weisz, directeur van het bijeninstituut te Erlangen, beschrijft in dit verband in zijn bekende boek "De weekend-imker" een bijzonder goed functionerende methode.

Het uitgangspunt is dat we tegen de paardebloembloei beschikken over 7 à 8 ramen broed. Dat kunnen goed ontwikkelde volken zijn, die overwinterden op één bak, doch evenzo volken die op twee bakken door de winter zijn gekomen en in het voorjaar eenzelfde sterkte bezitten.

Uit de broedkamer worden, behalve de vier middelste broedramen, alle overige ramen met broed, dus eveneens 4 stuks, verplaatst naar een tweede broedkamer, die erboven komt. Beide broedkamers worden gescheiden door een rooster, waar de moeder blijft.

In de onderbak worden de vier vrijgekomen plaatsen opgevuld met uitgebouwde ramen en wastafels. Verder wordt voor de onderbak een kantraam aanbevolen met voer met een darreraam ernaast, dit in verband met de Varroa-bestrijding.

Nu zijn al mijn wensen vervuld

De aanwezigheid van zo'n darreraam heeft verder tot voordeel, dat de bijen minder darreraat aanzetten op gewone ramen. De bovenbak wordt verder opgevuld met uitgebouwde ramen.

Gemakshalve worden bij deze operatie alle bijen afgeslagen in de onderbak, waarna het rooster wordt geplaatst, de tweede bak komt er dan boven.

Het oorspronkelijk bolvormige broednest wordt hierdoor omgezet in een langgerekt broednest, verdeeld over twee bakken.

De moeder in de onderbak krijgt weer een overvloed aan legruimte; bij het invallen van de (hoofd)dracht kan ook het kantraam nog vervangen worden door een raam met kunstraat.

In de bovenbak wordt de door uitlopend broed vrijgekomen ruimte snel opgevuld met honing.

Dank zij deze methode wordt het zwermen vertraagd, soms zelfs geheel voorkomen.

Bezitten de volken na de uitwintering nog geen 7 tot 8 ramen broed, dan zijn ze te zwak voor deze methode en dienen ze op sterkte te worden gebracht, eventueel door verenigen.

Verenigen we de volken in het najaar of in het voorjaar?

Willen we de slag om de voorjaarsdracht met succes bekroond zien, dan moeten we ervoor zorgen op dat moment over sterke en inzetbare volken te beschikken. Bij de Aalster-methode was het gebruikelijk om hoofd- en hulpvolken eerst in het voorjaar te verenigen. Nu het zwaartepunt van de dracht is verschoven van de zomer naar het voorjaar rijst de vraag of we niet beter in het najaar kunnen verenigen. Dat heeft naar mijn mening onmiskenbare voordelen:

- We gaan met sterke volken de winter in en we halveren tevens het aantal volken op onze stand. Hierdoor neemt de suikerconsumptie gedurende de winter sterk af, een aspect dat we in deze tijd niet mogen verwaarlozen.
- Voorts zijn de leegkomende kasten dan beschikbaar voor een goede onderhoudsbeurt.
- Bij de najaarsvereniging wordt de oude moeder in het hulpvolk niet meer opgezocht; de praktijk toont nl. aan dat in vrijwel alle gevallen de jonge moeder als gevolg van natuurlijke selectie automatisch overleeft.
- Het voordeel van een jonge moeder is dat ze ver in het seizoen doorbroedt en dat de sterftetekans gedurende de winter verminderd. Bovendien worden bij een volk met een jonge moeder de darren in het naseizoen in het algemeen vroeger uitgedreven, hetgeen met het oog op de Varroa-besmetting alleen maar gunstig is aangezien deze darren habituele mijtendragers zijn.

Rede uitgesproken door onze algemeen voorzitter J.J. Speelziek op het 6e Vlaamse Imkerscongres op 8-9 september jl. te Gent.

De voorjaarsvereniging is mijns inziens minder gelukkig; deze vindt nl. plaats:

- tijdens de overgang van winter- naar zomerbijen, een cruciaal moment, waarbij het Nosemagevaar optimaal aanwezig is;
- in het aanmerkelijk koudere voorjaar, waardoor hergroepering van de broednesten, niet altijd even gelukkig uitvalt, terwijl ook het invallen van de moeder een euvel is dat zich in het voorjaar nog wel wil voordoen.

Als een oude korfimer dit relaas omtrent inwinteren van sterke jongemoers-volken aanhoort, zal hij wellicht denken "er is niets nieuws onder de zon, dat deden we al sinds mensenheugenis".

Het is dan ook een goede zaak dat momenteel op de Proefbijenstand Ambrosiushoeve met een flink aantal volken het effect van de voorjaarsdracht op volksterkte en honinggoest wordt beproefd.

Het grote belang van koninginselectie

Bij de oude Aalster-methode werd vele jaren lang en ook nu nog van elk volk een jonge moeder op een redcel gekweekt.

In tegenstelling tot een zwermcel verkrijgt men via een redcel een moeder van mindere kwaliteit, terwijl er aldus geen selectie plaatsvindt. Beter is, in het seizoen zo vroeg mogelijk een aflegger te maken en daarin een aantal moeren te kweken uit eitjes van het beste volk en de jonge bevruchte moeren nadien in te voeren in de overige volken. We noemen dat selectie op eigen stand.

Koninginneteelt per regio zou een goede zaak zijn!

De Varroa-bestrijding

Bij de bestrijding van de Varroa kunnen we drie kanten op:

- onderdrukking met chemische middelen zoals Folbex, Amitraz, tabaksrook e.d.;
- toepassing van een biologische bestrijdingswijzen;
- combinatie van beide.

Naar mijn mening verdient een biologische bestrijding de voorkeur, te meer daar hierbij de kwaliteit van de honing niet wordt aangetast; de vraag is echter of dat bij de huidige stand van zaken afdoende is.

Een belangrijke vraag is en blijft hoe te handelen in de zwermperiode.

Passen we de chemische behandeling toe, dan geven we bij het maken van een veger geen broed mee. Zo lang er in de veger nog geen gesloten broed aanwezig is, een periode van 9 dagen, kan een meer-malige Folbex of andere chemische behandeling worden toegepast.

Het moedervolk is 24 dagen na het maken van de veger eveneens broedvrij, zodat daarna ook een periode van 9 dagen beschikbaar is voor behandeling.

Past men de biologische behandeling toe, dan is het aanbevolen een raam met uitsluitend open broed mee te geven. Dit raam functioneert voor de mijten als een fuik of vangraam; het wordt na 8 dagen weer weggenomen en teruggehangen in het moedervolk. In het moedervolk worden bij het maken van de veger alle darreraat en alle aanwezige doppen weggesneden.

Op dag 16 na het maken van de kunstzwerm wordt

het raam dat op dag 8 uit de veger in het moedervolk werd geplaatst, verwijderd en vernietigd.

Op dag 21, als alle broed is uitgelopen, verrichten we in het moedervolk dezelfde handeling als bij de veger; we plaatsen dan in het broedloze moedervolk een raam met zoveel mogelijk broed, afkomstig uit de veger. Dat raam dient als een mijtenfuik voor het moedervolk; we halen het raam op dag 21 weg en vernietigen het.

Op deze wijze hebben we zowel de veger als het hoofdvolk op biologische wijze geschoond.

Aangezien de volken reeds in juli de basis leggen voor de winterbijen is het een goede zaak aldus een nagenoeg mijtvrij volk te creëren, een garantie dat de aanstaande winterbijen in een vrijwel mijtvrije omgeving kunnen opgroeien.

Mocht daartoe aanleiding zijn dan kan in de herfst na afname van de honing altijd nog een chemische behandeling worden toegepast.

Imkeren met Varroa vraagt extra aandacht en werk, doch ik heb de overtuiging dat het heel goed mogelijk zal zijn ermee te leven. Doet men niets dan is men na een periode van 3 tot 4 jaar geen imker meer.

Samenvatting:

- ga de winter in met sterke volken met een jonge moeder;**
- tracht uw slag te slaan op de voorjaarsdracht;**
- pas daartoe een moderne aan deze dracht aangepaste methode toe;**
- doe aan selectieve koninginnteelt;**
- neem de Varroa-dreiging uitermate ernstig; deze kwaal is veel en veel erger dan u zich wellicht voorstelt; desalniettemin valt er goed mee te imkeren.**

KIJKEN ... JA, NATUURLIJK

In de komende uitzendingen van het bekende programma JA NATUURLIJK van de NCRV, die worden uitgezonden op maandagavond vanaf 19.30 uur, komen interessante gedeeltes voor op het terrein van drachtplanten en bestuivende insecten, met name de honingbij.

Om te voorkomen dat u verhinderd bent volgen hier de data, waarop de uitzendingen zullen plaatsvinden. Even vastleggen in uw agenda!

22 oktober 1984, 19 november, 17 december, 14 januari 1985, 11 februari, 11 maart, 8 april, 6 mei.

"Herfstleeuwetand" opname A. Neve

VAN IMKER TOT IMKER

Het was een bijzonder jaar en dat was 't

Als u dit maandelijks praatje onder ogen krijgt zit het praktische werk er op. De bijen zitten ruim in het voer en als we geluk hebben met het weer wordt er dagelijks nog wat stuifmeel verzameld; ondertussen hebben de imkers alle tijd de wonden te likken die ze het afgelopen seizoen hebben opgelopen.

Het was voor mijn gevoel een heel bijzonder jaar, hoewel ik me steeds meer ga afvragen welk jaar eigenlijk **niet** bijzonder is.

Een voorjaar dat maar geen voorjaarsweer bracht en een voorzomer waarbij de zon al met vakantie was. De ontwikkeling van onze volken was er naar. Op vele plaatsen bleef de zwermneiging aanvankelijk achterwege en uiteraard kon de slinger blijven staan op de plek, waar we hem vorig jaar hadden neergezet. Op deze manier gaat een slinger heel wat jaartjes mee.

Gelukkig keerde de zomer later als spijtoptant terug en konden we van fraai weer genieten van eind juli tot begin september. Al degenen die nog een late dracht hadden opgezocht en met versterkte volken waren afgereisd konden nog honing oogsten.

Ook de stadsdracht heeft het in juli/augustus goed gedaan. Als u binnenkort de gemaakte aantekeningen nog eens doorleest vergeet dan niet alle gekke, leuke of bizarre voorvallen even aan ons door te geven om aldus deze rubriek z'n naam eer aan te doen. Hoewel het uiteraard niet tot de werkzaamheden van deze maand behoort maak ik nog even het verhaal af over het verenigen van bijenvolken en wacht met spanning op uw aanvullende ervaringen waar we allemaal weer ons voordeel mee doen.

Verenigen uit voorzorg

Dit kan alleen als er een zware dracht is. Doe het dan midden op de dag als de meeste haalbijen in het veld zijn. Plaats ook nu het moergoede deel op het moerloze volk. Als u in eerste instantie een moerrooster tussen de samengevoegde volken legt verloopt de vereniging wat trager. Wellicht vraagt u zich af hoe is te herkennen of er dracht is. Vlieggaatobservatie is een heel belangrijk onderdeel van het imkeren. Ploffen de bijen bij thuiskomst op de vliegplank neer om vervolgens moeizaam in het binnenste van de kast te verdwijnen, staan ze 's-avonds met tientallen te waaiëren, waarbij een vurrukkulukke honinglucht in uw neus komt, wel wees er dan van overtuigd dat er dracht is.

In augustus heb ik twee niet al te sterke volkjes (een afgezwermde volk, verhaal komt later, en een koninginvolkje) ook direct verenigd. Het daarbij beno-

digde gereedschap bestond uit de plantespuiter en water met een paar druppels vanille-essence.

Eerst is één koningin verwijderd. Vervolgens is het moergoede deel naar een zijde van de broedbak geschoven waarbij elke raat met bijen flink werd bestoven. Tegen het laatste raampje broed is een raat met open voer+stuifmeel gehangen welke ook flink werd bestoven en vervolgens is raat voor raat het moerloze volkje ingehangen. Nog wat water met een luchtje toe en toen de kast gesloten.

Er vond in het geheel geen vechtpartij plaats. Een paar dagen later werden met "vrouw en macht" de darren de kast uitgewerkt, een bewijs dat de vereniging goed was verlopen.

Het verenigen van zwermen

Als het maar even kan geven we een zwerm natuurlijk de gelegenheid om raten te bouwen want dat doet ze perfect en goed uitgebouwde raten hebben we nooit te veel.

Plaatsgebrek kan echter de reden zijn om een zwerm te verenigen met een eerder opgezette zwerm, een aflegger of anderszins. Natuurlijk kan dat zonder gevaar met de krant. Eerst echter controle op Varroa. Uiteraard verenigen we in de avond.

VERENIG NOOIT EEN NAZWERM MET EEN VOORZWERM, want dat geeft aanleiding tot een complete veldslag. Een doorgewinterd imker van de afdeling Haarlem die ons onlangs is ontvallen bracht deze regel kernachtig onder woorden "Jong bij jong en oud bij oud".

Onder "jong en oud" wordt dan de leeftijd van de koningin verstaan. De agressie ten opzichte van elkaar is wellicht te verklaren uit de status van de koninginnen. Het bevruchte moertje uit de voorzwerm zal een andere feromonproductie/samenstelling/opbouw hebben dan de onbevruchte koningin uit de nazwerm.

Verenigen van moerloze bijen met een moergoed volk

Verenigen in het voorjaar

Zolang er nog niet regelmatig gevlogen wordt kan zonder enige voorzorg verenigd worden. Meestal gebeurt dat in deze tijd van het jaar om een extra sterk volk te verkrijgen voor de vroegdracht. In een voorjaar met veel vliegdagen komen er eerder moeilijkheden. Wellicht komt dit voort uit de omstandigheid dat door het drachtaanbod van verschillende planten elk volk een verschillend geurpatroon van de inkomende nectar heeft opgebouwd.

Volk met eierleggende werkbijen opruimen/verenigen

Vroeg of laat krijgen we daar allemaal mee te maken. Meestal treffen we deze situatie in de mid-zomer aan als het kweken van een koningin is mislukt. Staat het volk met eierleggende werkbijen tussen andere volken en is er dracht, dan de kast wegneemen en op enige afstand de raten één voor één afslaan. De buurkasten op de stand worden iets naar de vrijgekomen plaats geschoven. Voor het afslaan van de raten, de bijen even bestuiven met een water/suikeroplossing en/of het volk eerst beroken. Dit zorgt ervoor dat de huisbijen ook voer tot zich nemen. Beschikt u nog over een reservemoer in een drie- of zesramer met een broednestje, verenig deze dan met het moederloze deel met behulp van de krant. Voordien wel alle raten met bultbroed uit het deel met eierleggende werkbijen verwijderen en de bijen van de raten afslaan. Geef ze andere raten (liefst met wat voer) er voor terug.

Van salpeterlapje tot slagroomsput

Het salpeterlapje wordt van oudsher gebruikt om korfvolken, die men wil verenigen, te bedwelmen door een smeulend lapje onder de korf in de grond te steken. In het afdelingsblad van onze Leidse vrienden "De stertselaar" van november/december 1983 stond een verhaal opgenomen van Nico Julsing dat aardig aansluit bij het onderwerp verenigen.

"Tot mijn spijt heb ik mijn volken uit mijn tuin naar elders moeten overbrengen. De gevolgen die mijn vrouw van een bijensteek ondervond waren gaandeweg dusdanig van ernst en duur geworden, dat zij bij vliegweer de tuin niet meer in durfde. Ik was zo gelukkig een imker te vinden die mijn volken gastvrijheid wilde verlenen. Echter wel wat dichtbij, op 2 km afstand. Toen ik over dit probleem begon zei hij: "Ik zal je een paar lachgaspillen geven, daarmee raken ze hun oriëntatie kwijt.

Gewoon een tabletje op de brandende tabak en daarmee beroken. Ook vertelde hij dat lachgas gebruikt kan worden om bij zeer agressieve volken de moeder te

vinden en het kan ook diensten verrichten bij het verenigen. Hij had nog vier tabletten. Daar ik het spul ook wilde hebben en hem zijn tabletten wilde teruggeven belde ik de leverancier, deze vertelde mij dat lachgaspillen hier en ook in Duitsland niet meer verkocht mogen worden. Dit nu verwonderde mij.

Lachgas in patronen kan men in vele winkels in huishoudelijke artikelen kopen voor gebruik in slagroomsputten. Hiervoor kunnen koolzuurpatronen voor spuitwaterbereiding niet worden gebruikt. De room zou dan zuur worden.

Het verbod is mij daarom niet duidelijk, hoewel het opschrift op het doosje: "Ha-Ha-Lachgaspillen" doet vermoeden dat er ook op andere wijze gebruik van kan worden gemaakt.

In principe is lachgas stikstofoxydyle N₂O, een zeer zwak narcosemiddel dat met 15% zuurstof alleen het pijngevoel opheft en het bewustzijn ternauwernood stoort. Narcose ontstaat alleen bij overdruk, minder zuurstof of in combinatie met een ander narcosemiddel.

Hoeveel gas zou er nu uit zo'n tabletje komen? Wel, één tablet weegt ongeveer 1 gram. Het werkzame bestanddeel is ongetwijfeld ammoniumnitraat. Dit is echter bij een gehalte van meer dan 50% explosiegevaarlijk (reden verbod?).

In de bekende kunstmest is het dan ook gemengd met ammoniumsulfaat (Leunasalpeter). Zou één tablet 1/2 gram van het nitraat bevatten, dan ontstaat hoogstens 1/8 liter lachgas. Dat is bepaald niet veel.

Ik heb daarom de lege slagroomsput uit één patroon lachgas gevuld, een slang op de tuit gezet, deze 's-avonds op de nieuwe standplaats in de vliegspleet geschoven en de volken een flinke dot gas toegevend.

Het resultaat was boven verwachting. Slechts enkele bijen zijn teruggekomen en die waren 's-avonds weer verdwenen. De volgende dagen kwam er af en toe nog een enkeling. De volken vlogen weer alsof er niets was gebeurd".

Deze methode is dus zeer bruikbaar. Bovendien kan geen schade worden aangericht door rook en hete gassen.

Rest mij de vraag wat er in de salpeterlapjes zit. Vermoedelijk toch ook ammoniumnitraat. Er is mij althans geen andere stof bekend die de naam salpeter zou kunnen hebben en bij verhitting een bedwelmend gas afgeeft. Overigens, vermoedelijk lukt het ook met enkele korreltjes van bovengenoemde kunstmest in de pijp.

Tot zover het onderwerp "Verenigen van volken" waaraan extra aandacht is besteed omdat uit verschillende artikelen in afdelingsbladen is gebleken, dat het nogal eens moeilijkheden of erger oplevert. Naast eigen ervaringen heb ik ruim gebruik gemaakt van het artikel Uniting Colonies van T.S.K. en M.P. Johanson Afdeling biologie, Queens College, Flushing NY USA eerder opgenomen in "Bee World".

Ko Zoet

NATIONALE IMKERSDAG

1984

BOMMELERWAARD ZALTBOMMEL

..... DE LAATSTE IMKERSDAG?

De lokatie was goed, tegenover het station ook makkelijk bereikbaar vanaf de A2.

De veilinghal was ruim, licht en met veel zorg aantrekkelijk "aangekleed".

Het programma leek de moeite waard een forum, een sublieme lunch, 's middags excursies en een kijkje in het veilinggebeuren.

Enkele leden van de jubilerende afdeling Bommelerwaard hadden tijd noch moeite gespaard om de Nationale Imkersdag tot een succes te laten worden.

Wat was dan de reden, dat het bezoekersaantal zo bitter tegenviel? Er was gerekend op 400 à 500 deelnemers en er kwamen er welgeteld maar 160.

Ook de belangstelling voor de Nationale honingkeuring viel tegen. Slechts 10 leden boden producten ter keuring aan.

De honingkeurmeesters aan het werk.

De voorzitter van afdeling Bommelerwaard Jean Pierre Bijlaard, begroette de aanwezigen terwijl onze algemeen voorzitter de heer J.J. Speelziek de dag opende met een speciaal welkom aan de ereleden, de genodigden, de burgemeester van Zaltbommel en de directeur van de veiling.

Na enkele inleidende speeches begon om 11.00 uur de forumdiscussie over "HET ECONOMISCH NUT VAN DE BIJENTEELT IN NEDERLAND" ONDER LEIDING VAN DE HEER J.J. Speelziek.

De forumleden waren:

- Dr. C. van Heemert, consultant in Alg. Dienst voor de bijenteelt, tevens directeur Proefbijenstand "Ambrosiushoeve" te Hilvarenbeek.

- Dr. H. Reitsma van de directie Akker- en Tuinbouw van het Min. van Landbouw en Visserij, speciaal belast met de sectoren fruitteelt en bijenteelt.
- Ir. P.C. Schroeder, landbouw-econoom, penningmeester afd. Wageningen van de V.B.B.N.
- Dr. H.W.W. Velthuis, van het Laboratorium voor Vergelijkende Fysiologie (bijenteelt) van de Rijksuniversiteit te Utrecht.

Het onderwerp werd als volgt ingeleid door Dr. C. van Heemert.

"Lange tijd is er gediscussieerd over het directe nut van bijen. Het lijkt zinnig om deze aanduidingen niet verder te gebruiken, aangezien de begrippen direkt en indirekt alleen inhoud hebben als bekend is, vanuit welke invalshoek het nut van de bij bekeken wordt. De imker zal de honing- en wasproductie als direkt nuttig beschouwen, terwijl de land- en tuinbouwmensen de bij als bestuiver van vele belangrijke gewassen als direkt nuttig zullen beschouwen. Overigens vindt bestuiving eerder plaats dan dat er honing is geproduceerd.

Wat de produktie van honing betreft, kunnen we vaststellen dat er in Nederland door zo'n 12.000 imkers met ongeveer 100.000 volken bijna 1 miljoen kg honing wordt geproduceerd. Dit vertegenwoordigt een waarde van globaal 10 miljoen gulden. Bekend is, dat we voor ongeveer 15% in de eigen honingbehoefte kunnen voorzien. Maar door **beter imkeren**, het meer exploreren, exploiteren en creëren van drachtgebieden, beheersing van bijenziekten, **betere bijenrassen**, verbetering honingafzet (propaganda), etc. is een hogere honingproduktie in Nederland mogelijk. Parallel met de honingproduktie loopt de wasproductie. Wat de geringe produktie van propolis en bijengif betreft, is er weinig verandering in de vraag te verwachten.

Het belang van de bestuiving van planten(bloemen) in het natuurlijke eco-systeem is moeilijk, zo niet onmogelijk te kwantificeren. Wel is duidelijk, dat er een wisselwerking is tussen bijen en het "groen". Aan de ene kant is er het grote belang van veel dracht (=voedsel) voor de honinbijen, terwijl **aan de andere kant vele planten in tuinen, parken, bossen en andere gebieden met natuurlijke vegetatie voor de produktie van zaden, bessen of vruchten mede afhankelijk zijn van het bestuivingswerk van bijen.** Vele vogels en andere diersoorten kunnen slechts door besheesters in de steden in leven blijven. De Landschapsbouw heeft hier een belangrijke taak. Zoals zoveel milieufactoren is de meetbaarheid van het bestuivingsaandeel door bijen moeilijk in economische waarden uit te drukken.

Het grootste economische nut van bijen (of de bijenteelt) is gelegen in de bestuiving van de bloe-

men van land- en tuinbouwgewassen. Voor dit doel zijn bijen bewust inzetbaar en de belangen die ermee gemoeid zijn, zijn aanzienlijk.

Het is eigenlijk verwonderlijk, dat er in de Nederlandse land- en tuinbouw aan het teeltaspekt bestuiving door insecten naast andere teeltaspekten betrekkelijk weinig aandacht wordt besteed. Ondanks het feit dat de fruitteeltdeskundige Prof. Sprenger in het begin van deze eeuw voor kersen al aantoonde dat bijen onmisbaar zijn.

Uit recentelijk onderzoek o.a. uit Amerika blijkt dat, naast wind, water en verschillende diersoorten, de insecten ongeveer 15% van alle belangrijke voedselgewassen mede helpen bestuiven. Er werd zelfs gesteld dat $\frac{1}{3}$ van het totale voedselpakket in de U.S.A. en waarschijnlijk ook bij ons mede afhankelijk is van insectenbestuiving.

Wat is nu het economisch nut van bijen.

Enkele gewassen, waarbij bijen een onmisbare of belangrijke rol spelen zijn augurk, aardbei, peer, pruim, kers en meloen. Verder is voor de hybride zaadteelt en de teelt van groentezaden voor kruiden en andere gewassen het plaatsen van bijenvolken nuttig. Een grove schatting van de totale produktiewaarde van alle gewassen, waarbij bijen een rol spelen is: 500 miljoen gulden. Het aantal volken is ongeveer 95.000. Momenteel worden er ongeveer 15.000 tot 20.000 volken verhuurd, waarvoor zo'n f 500.000 aan bestuivingsgeld wordt ontvangen.

Verder onderzoek zal moeten leren, wat de toegevoegde waarde is die bijen aan het eindproduct bijdragen.

Zoals gesteld is er een tekort aan bijen volken die ingezet kunnen worden voor de bestuiving van land- en tuinbouwgewassen. Dit tekort is deels ontstaan doordat er een deel van de wilde insectenfauna (hommels, solitaire bijen etc.) is weggefallen wegens het gebruik van insecticiden. Door herbiciden en de toename van het landbouwareaal is er een forse verarming van de natuurlijke vegetatie ontstaan. Hiermee is er een flinke aanslag op de voedselbron voor bijen gedaan, waardoor de kwantiteit en kwal-

teit (mede door ziekten) afnam. Om het aantal bijen voor het bestuivingswerk te kunnen bevorderen, moeten we op de volgende factoren letten: aantal bloemen van een gewas die bestoven dienen te worden, bodemgesteldheid, waterhuishouding, systeem van aanplant, positie bijenkasten t.o.v. gewas, moment van plaatsing, bijenras, plantenras, aantal "wilde" insectensoorten die concurreren, sterkte van de volken, etc.

Door rasverbetering van de bij (b.v. langere tonglengte, vliegcapaciteit, temperatuurgevoeligheid, ziekteresistentie, snelle voorjaarsontwikkeling), of door gebruik te maken van bepaalde lokstoffen, dressuur van bijen en verder door gewassen te veredelen op nektarproductie, bloemstructuur e.d. is er een toename in het bloemenbezoek door bijen te realiseren.

Voor enkele kasteelten is het noodzakelijk om aandacht te besteden aan het beschikbaar zijn van kleine volkes in het vroege voorjaar.

Afrondend kunnen we stellen, dat nog veel onderzoek nodig zal zijn om bovengenoemde factoren, die de bestuiving kunnen bepalen of beïnvloeden, te evalueren. Het succes van (nieuwe) teelten of teeltsystemen zal in vele gevallen ook van het bestuivingsucces afhangen.

De eerste vraag luidt: "Welke betekenis hebben de bijen voor het Natuurbehoud".

De Heer Reitsma: "Het belangrijkste is de bestuiving. De doelgroepen zijn de verschillende sectoren in land- en tuinbouw". Spreker stelt dat men de bijenteelt zakelijk moet bekijken, dit is de basis voor het imkeren.

Schroeder bestrijdt de zakelijkheid. "12.000 Imkers bereiken toch maar dat in Nederland de gewassen bestoven worden, eigenlijk tegen te lage inkomsten".

Veldhuis stelt dat er met te kleine volken wordt gewerkt in de drachtgebieden. Zij motto is: "verenigen". In grote delen van Nederland is geen drachtgebied meer. Het moet zo zijn, dat de onkosten op jaarbasis terug te winnen zijn door de verhuur, nu legt de imker er nog te veel op toe.

Ook ziet spreker graag dat er een limiet wordt gesteld aan het aantal bijenvolken in de natuurgebieden.

Reitsma vindt dat de groep imkers te weinig druk uitoefent op de overheid. Men mag het imkeren wel als hobby zien, maar de verenigingen moeten de zakelijke belangen behartigen.

Speelziek dringt aan op meer druk op de overheid, tevens moet onderzoek worden gedaan naar de bestuiving. Ook zag spreker graag dat er meer Nederlandse boeken over bestuiving zouden verschijnen.

Suggestie uit de zaal: Verhuurprijzen verhogen en vaststellen!

Pater - Bunnik merkt op dat er bij de telers tegen

verhoging van de verhuurprijs waarschijnlijk geen bezwaar zal bestaan, daar zij zeer goed weten waar hun voordeel ligt. De teelt van zacht fruit gaat in Nederland verloren door veel concurrentie uit de oostbloklanden.

Mw. van Heest bepleit een goede voorlichting met steun van de overheid; in het buitenland zou hier veel meer aan worden gedaan.

Opmerking uit de zaal: de Nederlandse imker moet een betere begeleiding hebben.

Sterk uit West-Friesland heeft 50 volken in verhuur voor bestuiving van gewassen. De praktijk is dat men dit zakelijk moet behandelen, helaas is het bestuivingsreglement ontoereikend, de prijzen moeten omhoog.

Reitsma vindt dat er onderscheid gemaakt moet worden tussen imkers, die honing winnen en imkers die bijen houden voor bestuiving. Men moet kunnen aantonen dat bestuiving door bijen noodzakelijk is, b.v. doordat de kwaliteit toeneemt, dan zou de teler best bereid zijn meer te betalen.

Veldhuis ziet een verschuiving naar het hobbyisme. Vroeger ging de kennis over van vader op zoon. Nu ziet men bij de imker de boekenplank vol bijenboeken staan. Het zou al mooi zijn als de kosten van de suiker er uit kwamen.

Reitsma bepleit nogmaals een en ander zakelijk aan te pakken en de noodzaak van bestuiving te bewijzen. Hobbyisme wordt in Nederland niet gesubsidieerd!

v. Holland uit Veenendaal (beroepsimker) heeft 120-150 volken in de aardbeien staan, de honingopbrengst is gering. Voor hem is het "bestuivingsgeld" het belangrijkste.

Reitsma benadrukt nogmaals scheiding tussen hobby (honingwinning) en beroep (bestuiving).

Speelziek vraagt zich af of de bestuiving van koolzaad, de koolzaadopbrengst beïnvloedt. Er staan 10.000 volken in de koolzaadvelden.

Het veilinggebeuren.

Schroeder antwoordt hierop dat het nut nog niet is aangetoond.

van Heemert weet dat er in Zweden en Duitsland 36% meer opbrengst van het koolzaad is mits het door bijen is bestoven.

v. Holland stelt dat er zeker verschil in opbrengst is als er meerdere volken worden geplaatst.

Sterk uit West-Friesland bepleit ook scheiding tussen honing- en bestuivingsvolken.

De discussie spitst zich toe op het voor en tegen van hobby en beroep.

De Algemeen Voorzitter bedankt de forumleden met een passend geschenk. V.l.n.r. dr. H. Reitsma, dr. ir. C. van Heemert, J.J. Speelziek, dr. H. Veldhuis en ir. P.C. Schroeder.

CONCLUSIE:

1. Het belang van bijenhouden is aantoonbaar.
2. Grote volken moeten kunnen reizen naar drachtgebieden.
3. De organisaties moeten met een goed gefundeerde opstelling komen.
4. Scholing, een goede zaak.
5. Onderzoek van groot belang (Ambrosiushoeve).
6. Er moet méér Nederlandse literatuur komen.

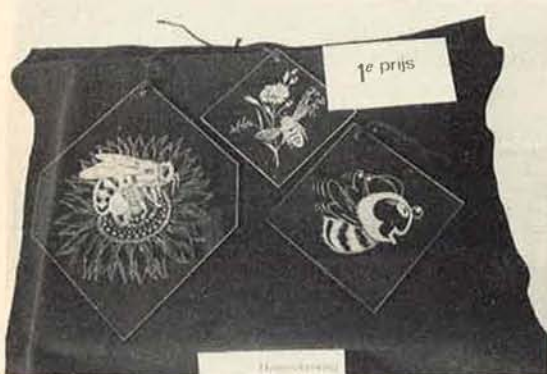
In de loop van de middag werden de winnaars van de Nationale honingkeuring bekendgemaakt.

A. v.d. Linden ontving de Ridder van Rappard Wisselprijs uit handen van onze Algemeen Voorzitter.

De Ridder van Rappard wisselprijs kon worden overhandigd aan A. v.d. Linden uit Maartensdijk vanwege zijn mooie inzending waarmee door hem prijzen werden behaald in acht verschillende klassen. Tweede werd C. van Holland uit Veenendaal met prijzen in vier klassen.

Voorts werden oorkondes uitgereikt aan Mw. G.A. Bijl uit Hendrik Ido Ambacht, E.H. Königsmann uit Amsterdam voor fraai vlechtwerk en aan M. Opschoon uit Rijswijk voor bijzonder mooie tekeningen van bijen op glas.

1e prijs experimentele vormgeving.

Met een woord van dank aan de afdeling, met name aan de organisatie-commissie werd de Nationale Imkersdag 1984 om ± 18.00 uur gesloten.

*In de tuin van een imker in Warmond,
keek 'n meisje van 13 wat rond.*

*Zag de bijen en vroeg met 'n blos
"Oh vliegen ze los?"*

En prompt bleef ze staan waar ze stond.

G. Schrama v.d. Berg, Warmond

De overdracht van stuifmeel van de ene bij op de andere door contact in het volk, en de betekenis daarvan voor de kruisbestuiving

In zijn uitvoerig verslag van het Internationaal symposium over bestuiving in Versailles (I) vermeldt ir. Pettinga (1) Amerikaans onderzoek over vermenging van stuifmeel op bijen in het volk. Terecht merkt hij op dat Ir. Stadhouders al in 1949 dergelijk onderzoek had gedaan. In een artikel van 1951 betwijfelde ik al of dit voor de praktijk van de kruisbestuiving voldoende effect zou hebben (Mommers, 2). Het is immers de vraag of dit stuifmeel in voldoende hoeveelheid en vooral op de juiste plaats op de bij aanwezig is. Een bloembezoekende bij vliegt de bloem op een bepaalde manier aan en raakt de stempel met bepaalde delen van het lichaam. Ze wordt al spoedig overdekt met stuifmeel van het ras dat ze bevlengt en brengt dan geen kruisbestuiving tot stand. Pas als ze bloemen van een ander ras heeft bezocht, kan ze weer kruisbestuiving tot stand brengen.

Om zeker te zijn van de invloed die in de kast vermengd stuifmeel op de kruisbestuiving heeft, bedacht ik een eenvoudige proef. In een kaasdoek kooi om een Jonathan appelboom werd een bijenkast geplaatst met twee vlieggaten, zodanig dat de bijen zowel in als buiten de kooi konden vliegen. De bloemen in de kooi werden goed bevlogen. Als nu in het volk voldoende stuifmeel van de ene bij op de andere overging zou de Jonathan in de kooi - in de boomgaard stonden voldoende bestuivers - volop vrucht moeten dragen. Er kwamen echter slechts enkele vruchten aan. Voor de praktijk van de fruitteler is de

vermenging van stuifmeel in het volk beslist onvolgende (Mommers, 3).

Ik herinner me nog duidelijk een geval van een fruitteiler in Zeeland die naast zijn gemengde boomgaard een blok Cox Orange geplant had. De opbrengst van dit blok was te verwaarlozen. Er waren voldoende bijenvolken voor de bestuiving aanwezig. De Cox Orange ging echter pas goed vrucht dragen toen afgesneden bloeiende takken van andere rassen in de bomen werden gehangen.

Ik heb dit alles nog eens in herinnering gebracht om fruitteilers te waarschuwen geen blokbeplanting toe te passen, hoe efficiënt dit om andere redenen ook moge zijn. Dat soms blokbeplantingen van Golden Delicious toch een behoorlijke opbrengst geven komt omdat dit ras, als het in uitstekende toestand verkeert, gemakkelijk parthenocarpe vruchten vormt (zonder pitten).

Ir. J. Mommers, Postelstraat 76, Esch

Literatuur

1. Ir. J.J. Pettinga; Internationaal symposium over bestuiving, Maandschrift voor de Bijenteelt **86**, nr. 6, 1984. Idem in Maandblad voor de Bijenteelt, **62**, nr. 7, 1984.
2. Ir. J. Mommers; Honeybees as pollinators of fruittrees, Bee World **32**, nr. 6, 1951. (hierin uitvoerige literatuurlijst).
3. Ir. J. Mommers; De betekenis van de honingbij voor de bestuiving, Mededelingen Directeur van de Tuinbouw **15**, 1952, p. 586-593.

RODE ZIJDEPLANT

(*Asclepias incarnata*)

Deze plant, die in Amerika onder de naam "Milkweed" in verschillende staten wordt aangetroffen, is een winterharde plant, die een hoogte bereikt van 100 tot 150 cm. Met zijn vleeskleurige bloemtrossen is het een uitstekende nectar- en stuifmeelleverancier, die zo'n sterke geur verspreidt, dat men hem al op tientallen meters afstand kan bespeuren. Volgens F.N. Howes in "Plants and Beekeeping" komt de rode zijdeplant ook in Engeland voor, waar ze evenals in Amerika, als een uitstekende bijenplant te boek staat.

Enkele jaren geleden kreeg ik enkele worteldelen van die plant, afkomstig uit de drachtplantentuin van ons enige bijenteeltmuseum te Vledder, met het gevolg, dat ik thans moeite heb om deze zich snel uitbreidende plant in toom te houden. De Amerikaanse benaming "Milkweed" duidt voor wat betreft het laatste deel van die naam op onkruid; het eerste deel op het melkachtige vocht dat bij beschadiging van plantdelen tevoorschijn komt.

De aantrekkingskracht van de rode zijdeplant voor de bijen, is zo groot, dat hij thans niet meer uit mijn tuin is weg te denken.

Enkele kwekerijen in ons land leveren de veel kleinere knolzijdeplant, de *Asclepias tuberosa*, met oranje-gele bloemtrossen; deze kan qua aantrekkingskracht voor bijen echter niet in de schaduw staan van de *Asclepias incarnata*.

Een eveneens tot de omvangrijke *Asclepias*-familie behorende plant is de *Hoya carnosa* (wasbloem), een vanouds bekende kamerplant, die soms een zodanige nectarproductie oplevert, dat de druppels ervan op de vensterbank terechtkomen.

De rode zijdeplant heeft een zekere beroemdheid verkregen toen ontdekt werd dat de Monarchvlinder (*Danaus plexippus*), de grote Amerikaanse trekvlinder, die kan worden vergeleken met de Europese parelmoervlinder, wegens vervliegen incidenteel in de Atlantische kustgebieden aangetroffen.

Afsluitend zou ik de vraag willen stellen waarom een dermate goede en mooie bijenplant in ons land niet meer bekendheid heeft weten te verkrijgen.

Jan van de Veluwe

Met een
ONDERLEGGER
meer
ZEKERHEID

bijenplant in beeld

bruidsluier

In de stad zie je het soms gebeuren. Een halve tegel wordt langs de gevel uit het trottoir gelicht. De ontstane ruimte is groot genoeg om daarin een nog jong exemplaar van de Bruidsluier te planten. Twee jaar later gaat de gevel geheel schuil achter een fris groen gebladerte, dat in de nazomer en herfst overdekt is met een massa van witte bloempluimen. Ze vormen samen een sluier over het groen.

De van oorsprong uit West-China afkomstige Bruidsluier is een zeer snelle groeier. Onder gunstige omstandigheden kunnen zich aan deze klimheester in één jaar tijds takken ontwikkelen met een lengte van 6-8 m. In juni vormen zich al de eerste bloesems. De bloei zet zich voort tot laat in de herfst.

De jonge takken hebben een rode kleur aan de zijde die door de zon wordt beschenen. Aan de andere kant zijn ze lichtgroen. Wanneer ze volledig zijn ontwikkeld, zijn de bladeren hartvormig. Langs de rand zijn ze rood. In de bladoksels ontstaan de aarvormige bloeiwijzen. In groepjes van 3-4 staan de bloempjes in knopen langs de stengel van de bloeiwijze. De dunne bloemstelen hebben drie vleugels, die zich voortzetten in de drie buitenste bloemdekbladen, wit van kleur met een groene nerv. Daarbinnen twee kleinere witte bloemdekbladen met 8 meeldraden en een stamper.

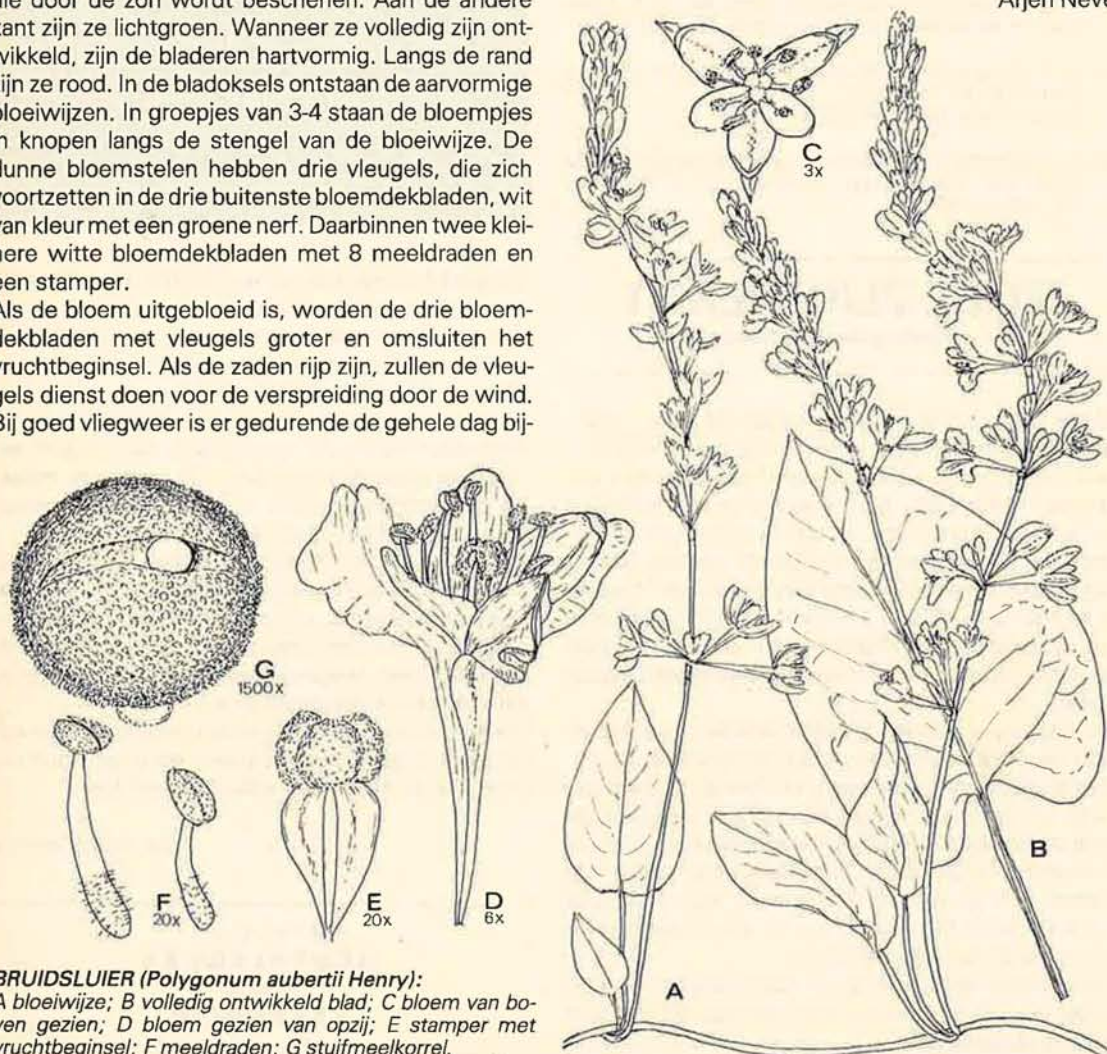
Als de bloem uitgebloeid is, worden de drie bloemdekbladen met vleugels groter en omsluiten het vruchtbeginzel. Als de zaden rijp zijn, zullen de vleugels dienst doen voor de verspreiding door de wind. Bij goed vliegweer is er gedurende de gehele dag bij-

enbezoek. Volgens mijn waarnemingen wordt er geen stuifmeel door de bijen verzameld. Bij het nectarpuren hangen ze aan de bloemen.

De bloemsteeltjes zijn zo dun dat ze meteen doorbui- gen wanneer een insect op de bloem neerstrijkt. Behalve voor de versiering van de gevel vindt de Bruidsluier veel toepassing voor de begroeiing van pergola's, hekwerken en schuttingen. Tegenwoordig worden op tal van plaatsen langs wegen geluidwerende schermen geplaatst. Soms in een levendige kleur, zoals b.v. in Amstelveen, soms ook erg saai en eentonig.

Een begroeiing met de Bruidsluier is een snelle oplossing om die eentonigheid op te heffen. Het scherm zal er bovendien een vriendelijker aanzien door verkrijgen. En tenslotte wordt de "bijenweide" er door verbeterd.

Arjen Neve

BRUIDSLUIER (*Polygonum aubertii* Henry):

A bloeiwijze; B volledig ontwikkeld blad; C bloem van boven gezien; D bloem gezien van opzij; E stamper met vruchtbeginzel; F meeldraden; G stuifmeelkorrel.

Waar bleven die mijten?

Eind september '82 werd ingewinterd met gemiddeld 2700 varroa-mijten per volk, in procenten uitgedrukt ca. 16%. Op 22 maart 1983 lag de besmetting onder de 1% en werd het bijenseizoen gestart met 50 varroawijfjes per volk. Op de onderleggers werden gemiddeld 251 dode mijten per volk in het wintermul geteld. Dus globaal 2400 varroawijfjes zijn gedurende de winter buiten het volk aan hun eind gekomen.

KENNELIJK VERLATEN BESMETTE BIJEN ONDER BEPAALDE WEERSOMSTANDIGHEDEN GEDURENDE DE WINTER DE TROS.

Met deze waarnemingen bestaat de indruk dat gedurende de winter in sommige jaren de volken een groot deel van de varroawijfjes kwijt kunnen raken. Een langdurige broedloze winterperiode met een korte "lossere wintertros" (reinigingsvlucht) zou kunnen leiden tot een sterke vermindering van de varroa-populatie aldus Dr. J. Bretschko in een Oostenrijks bijenblad (A.B.Z. aug/sept '83) en van daaruit overgenomen door de redactie van bijennieuws van afdeling Bunnik-Houten.

Bijen zoeken het hogerop

In het groentje van mei 1984 werd al melding gemaakt van een bijenvolk dat in de ruimte, los van de aardse zwaartekracht, ogenschijnlijk zonder noemenswaardige afwijkingen raat heeft gebouwd. De heer Zeldenrust uit Sappemeer zond ons een kranteknipstel (The Birmingham News van 15 april 1984) met nadere informatie over deze vlucht, die wij gaarne doorgeven.

Aanvankelijk leek bouw zouden komen. Er werd gebouwd met de lange zijde vertikaal. Deze raat duurde de twee dagen, toen werden een aantal overgangscellen gebouwd waarna de juiste bouwrichting werd gevonden met de lange zijden van de cellen horizontaal.

Om de bouwdrift te activeren werd suikerwater met gelatine gevoerd, een deel van het voedsel werd als voorraad in de cellen opgeslagen.

In totaal werd ongeveer 75 cm² raat gebouwd, waarvan 35 cellen door de koningin werden belegd. Na terugkeer op aarde zijn door de onderzoekers Poskevich en Coplin een aantal eitjes uit de cellen genomen. Men tracht uit deze eitjes levensvatbare bijen te kweken om aldus te kunnen ontdekken of het ruimteavontuur invloed heeft gehad op hun ontwikkeling van ei tot bij.

De totale ruimtevlucht duurde zes dagen. Een dag na terugkeer op aarde werden de bijen in een andere kast gehuisvest. Het duurde niet lang of nectar en stuifmeel werd verzameld en aan niets was te merken dat deze bijen een ruimtevlucht hadden doorgeemaakt.

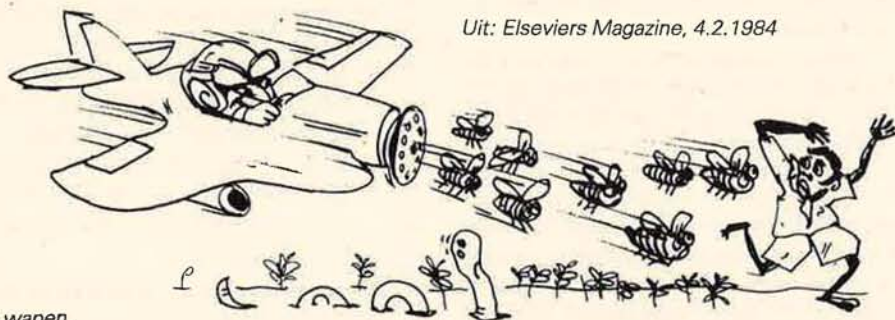
Slechts 125 bijen overleefden de ruimtevlucht niet. Een controle op aarde bouwde in zes dagen 75 tot 125 cm² raat.

Ko Zoet

Het CONSULENTSCHAP IN ALGEMENE DIENST VOOR DE BIJENTEELT geeft voorlichting en adviezen betreffende:

- Bijenteelt
- Bijenziekten; preventie, bestrijding en wettelijke regelingen
- Bestuiving bij gewassen in land- en tuinbouw
- Drachtplanten
- Afwijkend gedrag van bijen

ADRES: Tilburgseweg 32, 5081 NG Hilvarenbeek, telefoon: 013-42 58 88.

Uit: Elseviers Magazine, 4.2.1984

Wespen als wapen.

EEN "VROEGE VOGEL" OP DE HEIDE

Op een schone ochtend, het was eind juli, mocht ik met een amazone over één van de mooiste delen van het centrale Veluweplateau rondtollen. Toen we door een dal kwamen ontwaarden we een fraaie opstelling van een 25-tal bijenvolken, die mijn gezellin de opmerking ontlokte: "Wie zet zijn bijen nu in juli al op de heide?"

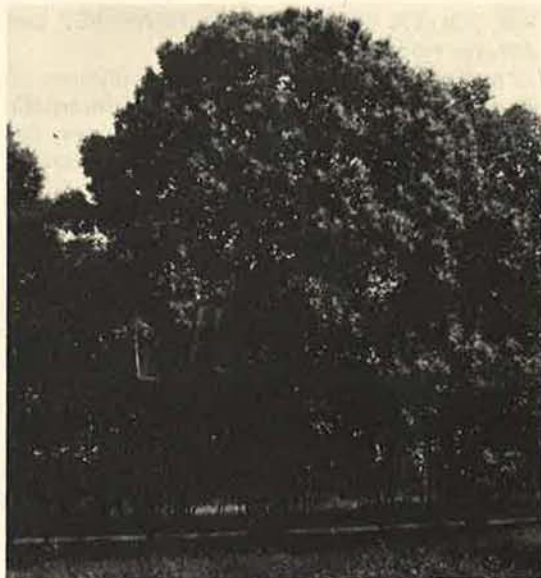

25 bijenvolken in het buntgras.

Toen we even later aan de achterzijde de stand passeerden zagen we een keurig bordje met de naam van de eigenaar, de heer B. te A., een imker met een bekende reputatie. We wilden ons overtuigen waarom hij juist die plaats had uitgekozen. Onze paarden stalden we op een veilige afstand in een schaduwrijk plekje, waarna we op onderzoek uitgingen. Vóór de bijenstand was een vrij groot voormalig heidegebied, overgeleverd aan buntgras en bramenopslag, welke volop in bloei stond. Hier en daar nog flinke pollen bloeiende dopheide, waaraan hommels en bijen zich te goed deden. Even verder aan de bosrand troffen we een vijftal kapitale tamme kastanje-bomen; deze lieten er geen twijfel over bestaan dat de bijen hier een uitstekende drachtbron hadden gevonden. Verder langs het ruiterpad was een omvangrijke boschage van sporkehout met die bekende kleine on-

De onooglijke bloempjes van de vuilboom.

Een kapitale tammekastanjeboom.

ooglijke bloemetjes; het gezoem in het hout toonde aan dat de bijen hen ondanks hun nietigheid maar al te goed wisten te vinden. We liepen het bosgebied nog even in en tot onze verrassing troffen we nagenoeg overal sporkehout met zoemende bijen. Rond lopend kwamen we aan de achterzijde van de bijenstand in een veld grasland met grote plakken witte klaver, echter zonder bijen. De temperatuur was alleszins aangenaam, doch blijkbaar toch niet hoog genoeg voor de bijen om de klaver te bevlagen. Slechts als je de klaver kunt ruiken wordt ze bevrogen, aldus een oud gezegde. Naast het grasveld werd een hectare jonge dennenaanplant, die volledig was overwoekerd door de akkerdistel, massaal door de bijen begraasd. De struikheide in de omgeving zag er frisgroen uit, ze beloofde een prima heidehoningoogst. Na dit uitstapje moesten we wederom constateren dat je slechts te voet de details van het landschap, inzonderheid die van de bijenweide, kunt ontdekken. Mijn partner, een aankomend imkeres kon niet nalaten op te merken dat kennis van bijen en drachtplanten een echte bijdrage vormt tot verrijking van je leven.

Imker B. proficiat met dat bijenparadijsje, maak je echter geen zorgen, we zullen dat mooie plekje niet verlinken.

Later op de terugweg toen we de viervoeter voor de vierwieler hadden omgewisseld, maakten we een paar plaatjes als herinnering aan die mooie morgen.

Jan v.d. Veluwe

BOEKBESPREKING

THE POLLEN LOADS OF THE HONEYBEE door Dorothy Hodges.

72 pagina's tekst + 171 pollenaafbeeldingen + 6 kleurenkaarten. Taal: engels. Uitgave: International Bee Research Association, Hill House, Gerrards Cross, Bucks. SL9 0NR, Engeland 1984. Prijs: £ 26.50.

In 1952 werd dit boek voor het eerst gepubliceerd. Zoals Dorothy Hodges schrijft, kwam ze in de winter van 1946 op het idee, als artieste en als imker, een kleurenkaart samen te stellen van de pollenklompjes zoals deze door de bij worden verzameld. Daartoe moesten de pollenklompjes mikroskopisch geïdentificeerd worden, een studie, die ze dan ook ondernam. Geheel gebreed door dit werk maakte ze een serie tekeningen van de pollen, zoals ze die door de microscoop zag en wel van zo'n 140 Britse bijenplanten. Daarnaast schilderde ze, na minutieus onderzoek een stalentabel van 120 pollenklompjes, die door bijen verzameld waren en waarvan de identiteit mikroskopisch werd vastgesteld. Het boek was al snel uitverkocht en door een speciale gift kon in 1974 een herdruk verschijnen (oplage slechts 200 exemplaren), welke ook spoedig uitverkocht was.

Nu, in 1984, is een herdruk van de editie van 1974 verschenen. Deze bevat, evenals de uitgave van 1974, 14 pagina's extra, waarin de methode van het mikroskopisch stuifmeelonderzoek beschreven wordt en ook aanvullende literatuuropgaven vermeld staan over de melissopalynologie (=mikroskopisch stuifmeelonderzoek van bijenprodukten).

Beoordeling: Het boek is uniek in zijn soort. De opzet is d.m.v. kleurkaarten een idee te krijgen wat voor soort stuifmeelklompjes door de bijen worden verzameld, waarna door mikroskopisch onderzoek een nadere determinatie wordt verkregen.

De 171 pollenaafbeeldingen zijn zeer kunstig. Voor degenen die niet met het gebruik van pollenatlassen vertrouwd zijn, nog een opmerking. Foto's van pollen vertonen een andere weergave dan de tekeningen van mevr. Hodges; zowel de details bovenop de pollen als die aan de randen (omtrek) zijn haarscherp getekend, iets wat bij fotografische opnamen niet in één beeld wordt verkregen. Bij een oppervlakkige beschouwing van de pollen door de microscoop ziet men overigens evenmin het gehele pollenoppervlak scherp: slechts door de tubus iets hoger en lager in te stellen krijgt men een totaal beeld en dat is wat mevr. Hodges op fraaie wijze in één afbeelding heeft getekend. Een nadeel is de hoge prijs van het boekwerk, deze komt al gauw op f 125,-, wat vooral door de kleurenkaarten wordt veroorzaakt.

The Pollen loads of the Honeybee is verkrijgbaar in het Bijenhuis.

DER POLLEN. VERSUCH EINER STANDORTBESTIMMUNG door Dr. Bela Talpey. 46 pagina's + 44 pagina's tabellen en literatuurverwijzingen. Taal: Duits. Uitgave: Dr. B. Talpey, Handelschemiker. Postfach 101121 2800 Bremen 1. Duitsland. Prijs: DM 25,-. Aldaar te bestellen.

Dr Talpey is directeur van het Instituut voor het onderzoek van honing te Bremen. Dit instituut onderzoekt op verzoek van de industrie of partijen import-honing voldoen aan de wettelijke Duitse (tevens EEG) eisen op het gebied van honing. Van tijd tot tijd worden ook wel pollen voor menselijke consumptie onderzocht. Aangezien hier geen directe wettelijke eisen voor bestaan doet Talpey in hoofdstuk 5 enkele suggesties aan de hand waarop het chemisch onderzoek zich zou moeten richten: ondermeer onderzoek naar bestrijdingsmiddelen, zware metalen, insectendelen en verder bacteriologisch onderzoek. Het grootste deel van dit boekje is echter gewijd aan de chemische samenstelling van pollen (hoofdstuk 3) en de werking van pollen op het menselijk lichaam (hoofdstuk 4). De chemische samenstelling, zowel naar aanleiding van literatuur gegevens als onderzoek in het laboratorium van Talpey, wordt in een aantal uitvoerige tabellen weergegeven. Daarbij is aansluiting gezocht bij de terminologie van bekende tabellenwerken uit de levensmiddelenchemie en de voedingswetenschappen. Samenstellingen worden gegeven voor vocht, eiwit, aminozuren, koolhydraten, ruwe vezel, vet, cholesterol, as, mineralen en vitamines. Verder worden gegevens verstrekt over de microbiologische gesteldheid (aanwezigheid van bacteriën), verontreiniging van dierlijke en plantaardige herkomst, alsmede gehalten aan bestrijdingsmiddelen (voor zover bepaald).

Hoofdstuk 4 behandelt resultaten van elders uitgevoerde onderzoekingen naar de werking van de pollen op het menselijk lichaam. Uitvoerig wordt ingegaan op in Hongarije uitgevoerde dierproeven op raten. Van deze laatste experimenten zijn de conclusies overigens niet overduidelijk.

Beoordeling: Voor de leek is het boekje niet eenvoudig leesbaar; het is vooral bestemd voor lezers met een opleiding in chemische of medische richting. Voor deze groep is het een zeer nuttig boekje omdat gegevens over de chemische samenstelling van pollen slechts zeer verspreid in de wetenschappelijke literatuur te vinden zijn. Bovendien zijn de gegevens die in het laboratorium van de auteur verkregen zijn voor de eerste keer vermeld. Al deze feiten staan nu keurig bij elkaar. De waarde van het boekje moet dan ook vooral hierin worden gezocht. De gegevens over de fysiologische werkzaamheid zijn niet volledig, maar wel is een lijst met verdere literatuurverwijzingen over dit onderwerp opgenomen. Voor een beperkte groep gebruikers een nuttig boekje.

J.D. Kerkvliet

de lezer *Schrijft*

Bijdragen voor de rubriek "De Lezer schrijft" dienen in verband met de beschikbare ruimte hoogstens 1 bladzijde (getypt) te beslaan.

POES ALS SPEURBIJ

Ruim een maand hadden de bijen binnen gezeten, toen op zondag 5 februari eindelijk de temperatuur weer een beetje opliep, zodat er in de loop van de morgen wat bijen het waagden naar buiten te komen. Ik had de gehele morgen al een beetje m'n bijenkasten, die achter in onze tuin staan, in de gaten gehouden. Maar het was Asraël, de poes van onze burens, die mij er op attendeerde, dat er wat "leven" in de volken kwam. Hier ziet u haar zeer geïnteresseerd het gebeuren in de vliegopening bekijken. Snel m'n fototoestel gepakt en er een plaatje van geschoten, waarvan u hier het resultaat ziet.

Ab Kuypers,
Gondel 31-58,
8243 CX Lelystad

MAGNETISCHE INVLOED VAN KASTDEKSELS

Toen ik het interessante stukje van Jan van de Veluwe over aardmagnetisme las kreeg ik de behoefte mij hier enigszins bij aan te sluiten met ervaringen die ik de laatste zeven jaren heb opgedaan.

In 1976 begon ik te imkeren met 6 volken. Vijf van deze volken had ik voorzien van een houten dak met een verzinkt stalen afwerklaag hierop, op het zesde volk was de afwerklaag van dakleer. In 1978 waren er 5 deksels met verzinkt staal en 3 met dakleer.

Normaal heb ik de drie drachten koolzaad, klaver en herfstaster. Het viel me op dat de volken in kasten

met dakleer op het deksel altijd aanmerkelijk zwaarder aan honing waren dan de volken met stalen beplating op de deksel. Ook waren de volken beslist groter en veel florissanter. Soms, wanneer een bepaalde dracht mislukte en de kasten met een lege honingkamer thuiskwamen, hadden de drie "dakleerkasten" altijd nog wat honingoverschot.

Aanvankelijk meende ik de eerste jaren dat dit toeval was en schonk er weinig aandacht aan. Maar door de jaren heen ben ik ervan overtuigd geraakt dat de dakleerkasten een hogere honingopbrengst hebben, hetgeen me nu heeft doen besluiten om de kasten met hun degelijke stalen beplating te vervangen door deksels met dakleer. **Het lijkt me dan ook waarschijnlijk dat de magnetische invloed van het staal een ongunstige invloed heeft op de bijen.** Ik ben benieuwd of meerdere imkers soortgelijke ervaringen hebben met staal in de buurt van hun kasten.

J. van Klarbergen, Oostrum (Fr.)

HET KOSMISCHE TOTAALBEELD

Onlangs zag ik een aardig meisje lopen. Haar gehele voorkomen trof me en ik ging onwillekeurig dichtbij haar lopen. Toen ze voor een etalage bleef staan wilde ik haar van nog dichterbij bekijken en nam een loep uit m'n zak. Mijn nieuwsgierigheid was echter niet bevredigd, zodat ik tussen nagel van duim en wijsvinger een stukje vel afkrabde en in een doosje deed om het thuis onder de mikroscoop te bekijken. U begrijpt, ik heb het meisje er niet beter door leren kennen, omdat ik er met mijn neus veel te dicht heb op gezeten. Een woedend persoon en een klap in m'n gezicht waren mijn deel.

Er zijn nog veel meer mensen die nieuwsgierig zijn en proeven nemen, lees er het Groentje van november 1983 maar op na (blz. 283). Daar wordt verteld dat prof. Lindauer de bijen blootstelde aan een magnetisch veld en ontdekte dat ze gevoelig zijn voor aardmagnetisme. Ook prof. Lindauer en met hem vele anderen zitten er met hun neus zo dicht op dat ze de liefde voor het bijenleven verliezen, terwijl ze er de bijen niet beter door leren kennen. Bovendien zijn al dit soort wetenschappelijke proeven overbodig, want wij behoren te weten, ook zonder wetenschappelijk bewijs, dat de bijen gevoelig zijn voor invloeden vanuit de kosmos waaruit ze als het ware zijn voortgekomen. Vanaf de oorsprong van hun bestaan zijn ze gekonfronteerd met het zonlicht, de variabele daglengte, de seizoenen, warmte en kou, windkracht, luchtvochtigheid kortom "met het gehele kosmische gebeuren" dus ook met zwaartekracht, aardmagnetisme en elektrische ladingen. Wanneer wij met bijen leren omgaan, dan leren wij ook inzien waar het in het leven om draait nl. **vreugde te voelen** als we met de bijen bezig zijn, waarbij we trachten de samenhang van het geheel te begrijpen. Er zijn im-

kers die reeds meer dan zestig jaar op bovenstaande manier met bijen omgaan, met inachtneming van het hele kosmische gebeuren.

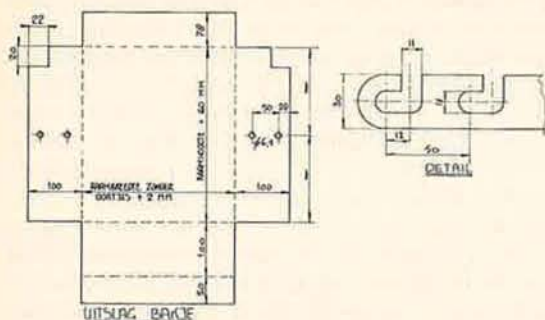
Laten wij ons handelen leiden door hetgeen wij vooraf bedacht hebben dan komen we met de bijen niet ver. Elke imker weet dat het volk vaak anders is dan we hadden verwacht. Daarom hebben de bijen het ook nog zo lang in ons onnatuurlijk milieu kunnen uithouden. Als wij gestructureerd denken, de feiten op een rijtje zetten, dan zijn we op het verleden gericht. Gestructureerd denken over de toekomst is ten enen male onmogelijk. Wij kunnen ons wel een beeld vormen over de toekomst, maar dan alleen omdat wij **hopen** dat de toekomst zich zal voltrekken volgens beelden uit het verleden. De oplossing om uit deze schijnbare impasse te komen wordt ons aangedragen door de mensen die in het leven staan en doen wat het hart hun ingeeft (u kent ze wel, die oudere imkers die niet kunnen vertellen wat ze doen maar altijd bijen en honing hebben). Intuïtief komt hun handelen voort uit een kosmisch totaalbeeld.

Dat het niet eenvoudig is om beweeglijk te denken in beelden, waaruit dan ook nog zinvol handelen moet voortkomen zal een ieder duidelijk zijn. Dit is echter de opgave waarvoor wij ons in de huidige tijd geplaatst zien. Wakker worden met de Varroa-affaire en proberen een tipje van de kosmische sluier op te lichten zou voor iedereen een uitdaging kunnen zijn.

Peter de Smidt, Driebruggen

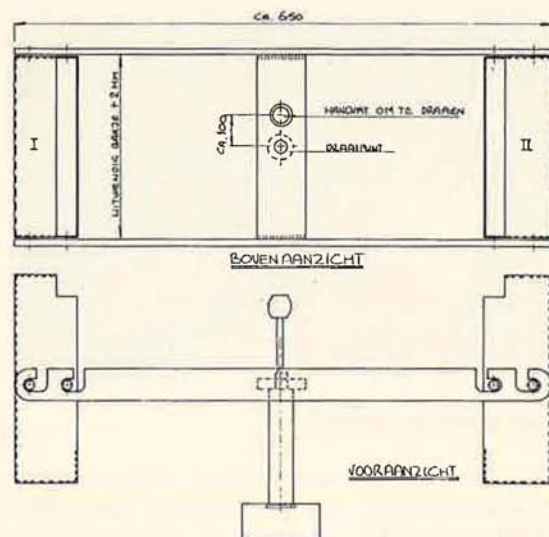
EEN EENVOUDIGE HONINGSLINGER

Op de bijentuin aan de Maeterlinckweg, waar ik het afgelopen jaar het praktische deel volgde van mijn beginnerscursus, staat een pracht van een honingslinger. Ik vind hem alleen te groot voor een kleine hobbyist en ook veel te duur om zelf aan te schaffen. Bovendien staat die slinger veel te ver voor mij weg. Sinds juni 1983 bezit ik mijn eerste volkje (een geschapte zwerm), dat ik gekregen heb van een kennis. Veel honing was daar nog niet van te verwachten; toch was er eind augustus zoveel honing verzameld, dat er een aanleiding was om wát te slingeren. Niet voor de hoeveelheid, maar vanwege de grote nieuwsgierigheid en trots om de eerste honing zelf te slingeren en te proeven. Maar ja, ik zag het al hele-

maal voor me: een klein beetje honing in dat grote apparaat op de bijentuin zou in het geheel niet opvallen, laat staan het er uit krijgen!

Thuis heb ik mijn volk op een zolder staan. Daar doe ik alles zelf. Om niet afhankelijk van anderen te willen zijn, dacht ik er over om zelf maar een slinger te gaan maken. Dus mezelf de opdracht gesteld: "Maak een slinger zonder al te veel kosten en moeite, die gemakkelijk is te bedienen, en ook gemakkelijk is schoon te maken." Op de tekeningen ziet u het resultaat. Aardig is nog te vermelden dat met deze slinger toch nog bijna 1 1/2 pond honing geslingerd werd.

De materiaalkeuze

- **BAKJES:** Aluminium, roestvrij-staal of verzinkte plaat. Mijn bakjes zijn gemaakt van verzinkte staalplaat met een dikte van 1mm. De naden zijn normaal gesoldeerd. Vóór het gebruik uiteraard zeer goed schoonmaken.
- **FRAME:** Plat staal # 30 x 5 mm, elektrisch gelast.
- **DRAAISPINDEL:** Staal Ø 15 mm, astap Ø 10 mm, voorzien van een nylon glijlagertje. Van onder met een stuk plat, om in een bankschroef of workmate vast te zetten.
- **HANDVAT:** Glad stilstaand asje met kop.
- **NOKJES:** Cilinderkopschroef met binnenzeskant M6 + dopmoer.

Het gebruik

De bouwer klemt de draaispindel in een bankschroef of workmate en bevestigt het frame met de bakjes hierop. Hang de raampjes in de bakjes (het raampje glijdt niet weg daar de cilinderkopschroef met dopmoer aan de binnenzijde van het bakje tesamen met de opstaande bovenrand van het bakje het raampje tegenhoudt) en begin met het slingeren door langzaam te draaien. Door de middelpuntvliedende kracht worden de bakjes (I en II in bovenaanzicht)

naar buiten gedrukt en hierdoor ook de nokjes (boutjes) in de groeven (zie detail en vooraanzicht). De honing wordt door dezelfde kracht uit de raten geperst. Neem na het slingeren de bakjes uit het frame, giet of schep (na de raampjes verwijderd te hebben) de bakjes leeg. Hierna de bakjes weer in het frame hangen, de raampjes er in om de andere kant van de raten te slingeren. Na het gebruik moeten de bakjes goed worden schoongemaakt. Alle honingresten moeten worden verwijderd.

R.B. Wink

Met toestemming overgenomen uit "Raat voor imkers", Ambrosius Gilde Rotterdam, jg. 6 nr. 3 januari 1984.

IMKEREN MET TOPLATTEN.

Een nieuwe dimensie in de bijenteelt?

Inleiding

Sinds mensenheugenis gebruiken imkers in Griekenland korven met een nauwe onder- en een wijde bovenzijde.

De open bovenkant is met ca. 37 mm brede houten latten afgedekt. Deze latten zijn aan de onderzijde bol geschaafd. Op deze bolling bouwen de bijen hun raten, die niet aan de wanden van de korf worden bevestigd. Losse bouw dus! Uitbreiding van het aantal volken vindt plaats door enkele latten met broed en aanhangende bijen in een nieuwe korf te hangen. Dit proces zou al door Aristoteles zijn beschreven.

In 1682 maakte de Engelsman Sir George Wheler in een reisverslag melding van deze korven.

De essentie van de griekse korf was echter onvoldoende duidelijk. Hierdoor bleven onze voorgangers nog eeuwen imkeren met vaste bouw. Pas na 150 jaar zou Lorenzo Langstroth via zijn uitvinding van de bijenruimte langs andere weg tot de losse bouw komen.

Huidige toepassingen

Door de eenvoud van de konstruktie wordt de toepassing van toplatkasten of -korven aanbevolen voor ontwikkelingslanden. Met name in enkele Afrikaanse landen zijn diverse modellen in gebruik. De honing wordt als raat- of pershoning verkocht.

Bij ons worden toplatten vooral gebruikt in de Kirchhainer bevruchtungskastjes. Deze werden ontwikkeld in het gelijknamige bijenteeltcentrum. De kastjes zijn vervaardigd van polystyreenschuim en voldoen prima. Ook het Bijenhuis verkoopt ze thans.

Nieuwe modellen

In 1983 zijn door mij enkele ontwerpen gemaakt van grote toplattenkasten. Uitgangspunten hierbij waren voor mij:

- Toepasbaarheid in samenhang met standaard (spaarkast) bakken.
- Afmetingen zodanig dat de toplattenkast een geheel broednest kan bevatten.

Fig. 1 geeft een ontwerp in warme bouw en Fig. 2 een ontwerp in koude bouw. De hellingshoek van de schuine wanden bedraagt 7 graden. Hierdoor bou-

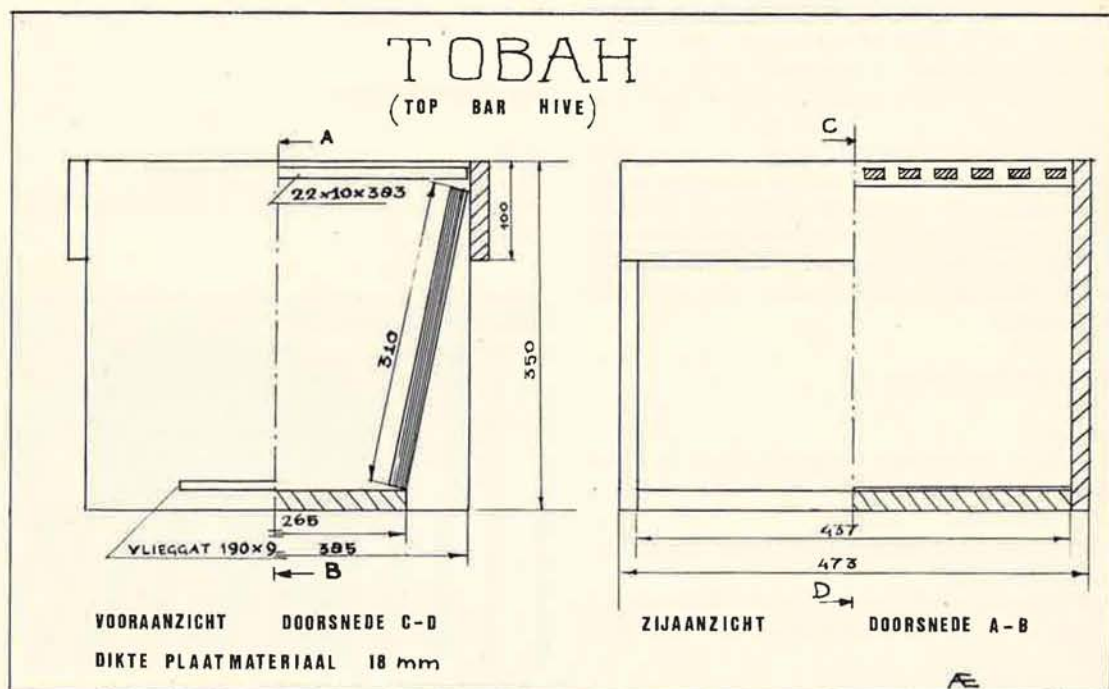

Fig. 1

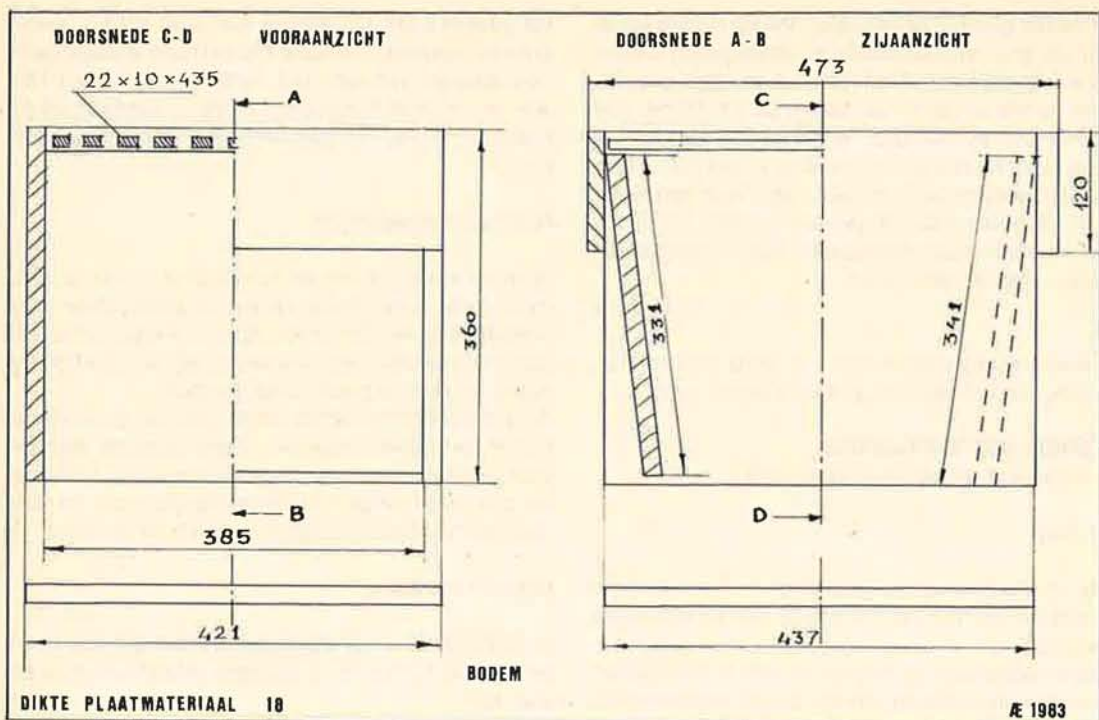

Fig. 2

wen de bijen de raten niet aan de wanden vast. Bij de door mij voorgestane afstand tussen de raten van max. 35 mm passen er 12 latten in de warmbouwkast en 11 in de koudbouwkast. Bij gebruik van de spaarkast afstandsstrip van 38 mm raatafstand kunnen er 11 respectievelijk 10 latten in.

Van beide ontwerpen heb ik inmiddels een prototype gebouwd. Het ontwerp met warme bouw is op dit moment bevolkt met een nazwerm die ik verkreeg via een bevriend imker. Door het slechte weer ontbrak het in 1984 aan een goede zwerm om ook de koudbouwkast te beproeven. Dit zal dus een seizoen moeten wachten. Op basis van de tot dusver opgedane ervaringen is het prototype van de warmbouwkast inmiddels voorzien van een reisluiel. Voorbeelden van zo'n luiel zijn te zien in het Groentje van maart 1983 bij de daarin afgebeelde Italiaanse Langstroth kasten.

Werkwijze met de kast

Voorjaar:

wegsnijden van alle niet in gebruik zijnde raat. Een smalle reep blijft aan de toplat als "voorbouw".

Voorjaarsdracht:

Opzetten van honingkamer met moerrooster in lijst.

Na voorjaarsdracht:

Veger maken in 6- of 10-ramer. Raten inkorten tot op de jongste larven. Na 12 dagen moeren laten inlopen.

Moer aan de leg:

Oude broedraat wegsnijden.

Najaar:

Honingbakken verwijderen en raathoning uitsnijden uit toplattenkast. Verenigen met moerloos gemaakte veger via krantenmethode. Moerrooster blijft tussen voormalige veger en toplatkast.

3 weken later:

Bovenbak verwijderen en slingeren. Toplatkast inwinteren.

Voordelen/Nadelen

Voor:

- Schone raten, minder kans op ziekten.
- Grotere cellen, dus grote bijen met grote honingmaag.

Een bevruchtungskastje met toplatten.

Een nazwerm 14 dagen na huisvesting in de toplat-tenkast. De bolvorm van het broednest is fraai te zien.

- Lage kosten. Geen kunstraat (behalve smalle voorbouwstrookjes) nodig.
- Geen ruimte in het broednest voor honingopslag. Honingkamer wordt eerder gevuld.

Tegen:

- Zelf was zweten kost honing.
- In zwermperiode wordt veel darreraat gebouwd.

Epiloog

Afweging van voor- en nadelen kan slechts plaatsvinden na beproeving op wat grotere schaal. Alle experimenteel ingestelde imkers raad ik aan om eens een poging te wagen. De aanblik van een volk op maagdelijke raat is werkelijk een lust voor het oog. Ervaringen graag doorgeven aan de heer P. van Tol, dr. Hamburgerlaan 80, 2771 JS Boskoop.

Literatuurlijst op te vragen in Bijenhuis

A.B. Effendi
Assendelft

RUSSISCH KLUITJE IN NEERLANDS RIET?

In het Groentje van december 1983 schreef Chris Maillie een PS naar aanleiding van de gegevens over Varroa-bestrijding in Rusland van de heer Rittershaus. De conclusie was dat de plant, waaruit het begeerde extract gewonnen kan worden, welke een afschrikwekkende (of dodelijke?) werking zou hebben op de Varroa-mijt, de moerassmele zou zijn (**mogelijk zou kunnen zijn-CM**) Het lijkt me eigenlijk niet bijzonder voor de hand te liggen dat de beschreven methode van invloed zou zijn op het verdwijnen van de mijt, behalve misschien dat de geur in staat zou zijn om de mijt naar beneden te laten tuimelen. Of kan het extract door middel van broedvoedsel in de larf terechtkomen en daarmee de mijt iedere lust benemen om een hapje te proeven?

Ik dacht echter nog eens over de naam 'aira' na, die blijkbaar in Rusland aan de plant gegeven wordt en

dat levert iets op, want de gewone smele of ruwe smele wordt behalve Deschapsra caespitosa ook wel genoemd Aira caespitosa (of cespitosa). Dit is o.a. vermeld in de Geïllustreerde Flora van Nederland van Heimans, Heinsius en Thijssse. Daar staat ook dat de Moerassmele een Atlantisch klimaat behoeft en dat vind je niet in Moskou. Maar de bovengenoemde Smele (*D. caespitosa*) groeit óók op moerassige grond en is niet zeldzaam. In Thieme's Flora in kleuren van W. Keble Martin wordt op pag. 285 vermeld: "Groeit in grote pollen; stengel tot 1.20 m, bladeren vlak en ruw, nerven ruw; tongetje lang 8 mm; top kroonkafje rechte naald. Moerassige graslanden, vochtige bossen; bloei juni-aug., bladeren met minstens 4 duidelijk waarneembare nerven, grasgroen. Bloempluim piramidaal met vele horizontaal uitstaande zijtakken". En in de Flora van Europa van J. Triska (Meulenhoff) wordt op pag. 152 de volgende beschrijving gegeven van de Ruwe smele (*D. cespitosa*): "Zodevormend, tot 1½ m hoog, diepgroen. Bladschijven vlak met van boven sterk uitstekende en ruwe ribben. Tongetje 6 à 8 mm, stevig. Aartjes verenigd tot 20 cm lange, vrij ver uitstaande piramidale pluimen met ruwe, later horizontaal afstaande pluimtakken. Aartjes bestaan uit 2 à 3 bloemen, vaak violet, geel of groen aangelopen, evenals de wit gezoomde kroonkapjes. Vochtige plaatsen. Bloei: juni-aug soms tot in de naherfst in bijna heel Europa. Lichte voorkeur voor klei."

Nu meen ik in begin september 1983 dit gras in groten getale gezien te hebben tussen het leverkruid, op een klei-achtige bodem. Het stond op een oppervlakte van enkele vierkante meters bij elkaar, als prachtig siergras tussen riet en leverkruid. Zullen we dat dit jaar nog onderzoeken of denkt iedereen dat het maar een grapje is geweest? Sturen de Russen ons met een kluitje in het riet? Overigens, is er verder nog een officiële reactie gekomen via onze landbouwwattaché in Moskou? (Voor zover ons bekend: *Njet! CM*).

Jaap Kaal,
Albr. Dürerstr. 39
1077 LX Amsterdam

NOGMAALS AIRA

In jaargang 85 no. 12, december 1983 publiceerde u een interessant artikel van de hand van Chris Maillie over de bestrijding van de Varroamijt in Rusland. Aangezien het niet duidelijk was welke plant nu eigenlijk bedoeld werd met "aira" heb ik vrienden in Rusland gevraagd de originele tekst na te vorsen. Het betreft een artikel dat op 6 oktober 1983 werd gepubliceerd in het Russische dagblad "SELSKAJA ZIZNJ" ("Het leven op het platte land"). Met de te gebruiken plant wordt de Kalmoes bedoeld en niet de Moerassmele tenzij met deze naam een pseudoniem wordt bedoeld. Van de Kalmoes wordt de wortel gebruikt. Het opgegeven recept klopt.

Speciaal ter bevordering van de weerstand en gezondheid van een volk wordt in hetzelfde artikel aanbevolen, thee toe te voegen aan het suikervat. Met deze thee wordt overigens de gewone Chinese thee bedoeld ofschoon ik uit eigen ervaring kan aanbevelen het ook eens te proberen met thee van de Koningskaars; tevens een formidabele meststof voor kamerplanten.

B. Mertens

NASCHRIFT

Bij gebrek aan goede bestrijdingsmiddelen hebben imkers in verschillende landen ook verschillende "natuurgeneeskruiden" geprobeerd. Het effect van dergelijke middelen is bij toepassing in de praktijk moeilijk vast te stellen. Iedere handeling in een besmet bijenvolk geeft na afloop een aantal dode mijten op de onderlegger te zien. Omdat de schade aan bijenvolken pas enkele jaren na de besmetting duidelijk wordt, verspreidt zich dan het gerucht dat een nieuw wondermiddel is ontdekt. Onlangs hebben we dit verschijnsel in Duitsland gezien met "Japanische Heilpflanzenöl". Dit middel is door Duitse Bijeninstituten getest. Behalve naar de dode mijten werd ook gekeken naar het aantal overlevende mijten. Bovendien werden de resultaten vergeleken met onbehandelde volken. Het middel bleek totaal geen effect op de mijten te hebben (Dr. V. Maul in "Die Biene", 118 (133) 388-390). Voorzichtigheid is dus geboden. In planten komen een groot aantal insecticiden en acariciden van nature voor en we moeten proberen hier zo goed mogelijk gebruik van te maken. Wanneer een bepaald middel effect lijkt te hebben is het zinnig dit door vergelijkende proeven uit te testen en de resultaten te publiceren. Over kalmoes ben ik de resultaten van dergelijke proeven nog niet tegengekomen.

Drs. A. de Ruijter,
Ambrosiushoeve.

NOGMAALS HET VOEREN VAN KORFVOLKEN

Vervolg op "De lezer schrijft" in het juli/augustusnummer 1984 blz. 217.

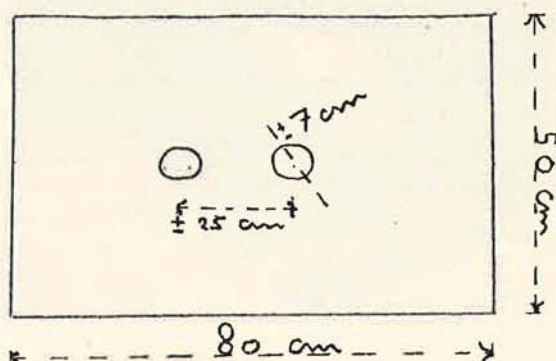
Methode tunneltje

Plaats het korfvolk op een houten bodem waarin twee gaten worden aangebracht. Het korfvolk komt boven het grootste gat te staan. Verbind de gaten via een tunneltje onder de bodemplaat met elkaar (zie tekening). Het voerbakje komt buiten de korf boven de andere opening te staan. Laat wat suikervat in het tunneltje lopen en de bijen vinden snel de weg.

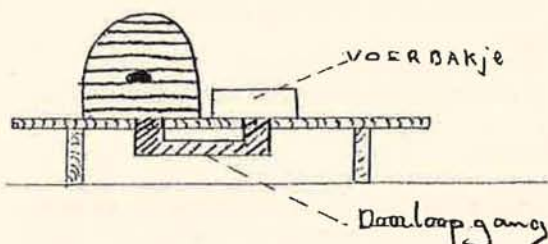
Een variant

Opnieuw een bodemplaat waarop omgekeerd een kistje met twee openingen zoals boven omschreven. Een voerschaal komt nu onder het vulgat te staan

BOVEN AANZICHT

van het kistje. Na het voeren wordt het vulgat afgesloten met een stop. Zorg wel voor drijvend materiaal in de schaal om verdrinken van bijen te voorkomen.

De heer **Oosterling te Schoondijke** lost het probleem als volgt op: Men neme een korf met een voergat boven in de korf. Bent U zelf geen korfvlechter dan moet U er zo een laten maken. Deze korf heeft een kop van hout, doorsnede 20 cm, met een ronde opening, waarin een Thüringer voederballon precies past. U bent dan van alle rompslomp af.

Alle in het juli/augustusnummer opgesomde oplossingen ten spijt is het gebruik van de voederballon wellicht één van de meest praktische toepassingen. Grijpt men terug op de oude korfimerij, dan moet wel bedacht worden dat een bijenstand als regel minimaal 50 tot 70 korven telde en dat praktisch werken, o.a. met voederflessen, ook in die dagen bittere noodzaak was.

Niettemin heeft het maken van een spongat in de kop van de korf zowel voor- als nadelen. Korven met een spongat, die daartoe aan de bovenzijde altijd ietwat waren afgeplat, moesten in verband met het aflopen van hemelwater steeds goed afgedekt worden.

Hoewel men in het latere stadium van de korfbijenteelt ongetwijfeld dikwijls met voederflessen zal hebben gewerkt, was het Gerstung, die de THÜRINGER LUFTBALLON "ZEPPELIN" als voedertoestel voor de kastimkerij heeft uitgevonden!

Alle inzenders hartelijk dank. (Red.)

DE MOOIESTE INSECTEN VOOR UW POSTZEGELALBUM

Onder deze titel plaatste het Duitse tijdschrift *Neue Revue* van 1 juni 1984 de afbeeldingen met korte toelichting van de vier zegels tellende emissie van de Deutsche Bundespost, die 12 april het licht zag.

De in de Bondsrepubliek jaarlijks verschijnende serie zegels "Für die Jugend" wordt, evenals de in Nederland telkenjare in November verschijnende serie Kinderzegels, uitgegeven met een toeslag ten gunste van gehandicapte jeugdigen.

De afbeeldingen op deze Duitse zegels zijn voor bijverzamelaars zeer goed in een collectie in te passen doordat op elke zegel een in het wild groeiend gewas getoond wordt, bevolgen door een bij of ander insect. De algemene rode draad die door deze emissies loopt (want ook voor de Post in Berlijn verscheen een viertal zegels) is die van de bestuiving door middel van insecten. Alle afgebeelde insecten zijn bloemzoekers ten behoeve van het stuifmeel en/of de nectar. De belangstelling van de verzamelaar van het thema "de Bij in de filatelie" zal in het algemeen minder uitgaan naar andere bestuivingsinsecten dan de bij. Aangenomen mag echter worden dat wie in zijn collectie ook de drachtplanten opneemt juist wel interesse zal hebben voor deze acht zegels omdat behalve de afgebeelde insecten ook typische drachtgewassen worden getoond. En wie wat verder wil zien zal niet vergeten dat de opgevoerde insecten stuk voor stuk medewerken aan de instandhouding van het milieu, een aspect dat in de huidige tijd grote waardering verdient.

De basisgegevens met betrekking tot insecten en gewassen zijn ontleend aan het informatieblad van de Duitse P.T.T.

Een korte beschouwing van de bewuste zegels levert de navolgende spreiding van gegevens op.

Op de waarde van 50 + 20 pf is afgebeeld de bijenkever of bijenwolf, waarvan de larve in de bijenkorven leeft. Deze tot de Cleridae behorende zwart-rood getekende kever *Trichodes apiarius* L komt ook in ons land voor. Is afgebeeld op een kruipende boterbloem, *Ranunculus repens*, ook in Nederland aan slootkanten en op vochtige plaatsen te vinden. De goudgele bloemkroon is zeer mooi weergegeven.

Het zegel van 60 + 30 pf toont de tot de Dagvlinders (Nymphalidae) behorende Atlanta, ook bekend als Admiraal- of Nummervlinder (*Vanessa atlanta* L.). Een

typische trekvlinder die ieder jaar uit zuidelijke streken naar noordelijker landen komt vliegen. Zij brengen dan een of meer nieuwe generaties voort en sterven in de herfst. Op dit zegel is de Atlanta afgebeeld bij het zuigen van nectar uit de bloem van een Moesdistel (*Cirsium oleraceum* Scop.), bij ons in de Peel en in Zuid-Limburg voorkomend.

De Atlanta is een veelvuldig op postzegels voorkomende vlinder. Genoemd moge worden: Zwitserland Pro Juventute 1950 - 10 + 10 r, op een brandnetel, Hongarije 1959 3 Ft, Tsjechoslovakije 1961 1.60 K en D.D.R. 1964, 10 pf.

Dat op de postzegel van 80 + 40 pf de honingbij *Apis mellifera* L is weergegeven zal elke bijenkenner zonder meer duidelijk zijn. Op deze zegel bevliegt de bij een Saliebloem, *Salvia pratensis*, de Veldsalie met zijn beweeglijke meeldraden en blauwviolet bloem.

De laatste van de in deze serie voorkomende waarde beloopt 120 + 60 pf en toont de zweefvlieg *Chrysotoxum festum*. Zoals op het zegel duidelijk uitkomt heeft deze vlieg een zwart-geel gekleurd achterlijf, hetgeen tot verwisseling met een wesp aanleiding kan geven, vooral aan vijanden in de dierenwereld. De bevolgen plant is in dit geval De bloem van de cichoreiplant (*Chichorium intybus* L.), die o.a. ook te vinden is op Polen 1976 - 7.90 Zl en op Tsjechoslovakije 1964 1 K.

Ook op de op dezelfde datum als de hiervoren besproken serie verschenen emissie voor Berlijn maken bestuivingsinsecten de dienst uit.

De 50 + 20 pf waarde toont een bladkever *Trichius fasciatus*, behorende tot de Lamellicornia, in fraaie tekening met op de ondergrond de Pastinaak of witte peen (*Pastinaca sativa* L.). Ook in ons land is de Pastinaak bekend, in het bijzonder langs de oevers van de IJssel.

Afgebeeld op een *Knautia* (*Knautia arvensis* Coult) is een St. Jansvlinder (*Agrumenia carniolica*), de gestaltegever van het zegel van 60 + 30 pf. De *Agrumenia* behoort tot de familie der *Zygaenidae* en wordt uit dien hoofde ook geklasseerd als *Zygaena carniolica* Scop. Komt ook voor op Zwitserland Pro Juventute 1956 - 10 + 10 r en op Hongarije 1966 1 F. De *Knautia* met blauwachtige bloemkroon is bij ons bekend als de honingbloem. Ook afgebeeld op Polen 1967 3.40 Zi.

Het zegel van 80 + 40 pf toont de aardhommel *Bombus terrestris* L op witte klaver (*Trifolium repens* L), die als bestuivingsinsect zeer actief is. De aardhommel komt ook voor op Zwitserland Pro Juventute 1954 - 20 + 10 r, waarbij een wilg bevlogen wordt. Witte klaver is ook te vinden op een fraai getekend zegel van IJsland 1964 2 Kr (op die tekening niet bevlogen).

Ook in deze serie op het zegel van 120 + 60 pf een Zweeflieg (*Eristatis tenax* L.) die in de volksmond voorkomt als mestkever. Ook voor deze vlieg geldt dat het achterlijf zwart-geel is gelijk dat van de wesp. Van deze zweefvlieg is bekend dat de volwassen exemplaren tijdens de vlucht in de lucht kunnen blijven "staan" om dan even later met een ruk pijlsnel de vlucht te hervatten. Afgebeeld op een melkdistel *Sonchus oleraceus* L.

Deze beide zeer kleurrijke series postzegels vormen zeker een aanwinst in een bijenverzameling.

ENGELAND

Graven in de geschiedenis, velen doen het. Ook voor de verzamelaars van de bij in de filatelie kan dergelijk spitwerk wel eens goede resultaten opleveren. In 1972 was het vijftig jaar geleden dat het graf van Toetankhamon werd ontdekt; bij deze gelegenheid kwam in Engeland een zegel uit van 3p Yv 657 - Mi 594. De afbeelding toont de kop van een beeld, doch wie de

achtergrond nader beziet kan daar ook de afbeelding van enkele bijen tegenkomen. Zoals ook bekend uit de afbeeldingen op de uit 1925 daterende serie postzegels voor het Internationale Congres voor Aardrijkskunde te Cairo (Yv. 94 - 96) was de bij in het oude Egypte een figuur van belang, getuige het afbeelden in belangrijke "manuscripten".

NOORWEGEN

Ter gelegenheid van het eeuwfeest van het Noorse Genootschap van Bijenhouders gaf het Postdirectoraat te Oslo op 4 juni 1984 een zegel van f 2.50 Kr. uit met de vermelding van de aanleiding tot deze uitgifte en met de afbeelding van een drietal werkbijen. Het Eerste-dag-van-uitgifte-stempel laat een strokorf zien.

A. Smit

Ruildagen in Bijenhuis **27 oktober**
(zie Imkersagenda).

MET HET GROENTJE OP REIS

De familie Nolst Trenité te Velsen trof deze zomer in de "Pine Barrens" (Amerika), een woest dunnengebied zo groot als de Veluwe, op een open plek zo'n honderdvijftig bijenvolken aan. De kasten staan "rug aan rug" met z'n vieren op een pallet, hierbovenop wederom een pallet met vier kasten en in één geval stond daar nog een pallet met kasten op. Door het gebruik van een pallet kunnen de bijenkasten snel en makkelijk met een heftruck op een vrachtwagen worden geladen.

De bijen, waarschijnlijk een Italiaanse kruising (twee oranje ringen), vergaarden voornamelijk bladhoning. Bij een graad of 24°C wil dat wel!

De heer van der Veen uit Winschoten zond ons een opname van de bijenstand op Buckfast Abbey. Niet broeder Adam maar Father Richmond laat vol trots de stand zien.

De kasten staan in groepjes van vier bijelkaar; de vliegopeningen zijn steeds naar een andere kant gericht. Alles ziet er "piekfijn" en zeer verzorgd uit.

Immen in Bulgarije

Tijdens onze vakantie in Bulgarije, waar ik menig bijenvolkje langs de wegen en in de heuvels zag, was het moeilijk mijn nieuwsgierigheid te bedwingen en gelukkig zag ik die tenslotte beloond met een uitnodiging van een bulgaarse hobby-imker uit Plovdiv om zijn bijenstand te bekijken.

Met gebaren en met wat Duits was het mogelijk elkaar min of meer te begrijpen. Deze gepensioneerde treinmachinist heeft ca. 100 volken en is naar bulgaarse begrippen geen kleine imker.

Ter vergelijking: Het gemiddelde aantal volken per hobby-imker in Bulgarije bedraagt acht. Men schat het aantal hobby-imkers op 70.000 en het aantal volken op 560.000. Daarnaast kent men 15 "Nektarkoop" bedrijven die ca. 140.000 volken beheren.

De Nektarkooporganisatie is tevens hoeder voor de hobby-imker en stelt de "amateurs" gratis of tegen een geringe vergoeding allerhand beschikbaar o.a. koninginnenmedicijnen, volken en inventaris. Nektarkoop zet 80% van haar honing in het buitenland af en stelt dat dit vooral komt door de goede kwaliteit.

De honing produktie in Bulgarije verloopt voorspoedig en is sinds 1976 meer dan verdubbeld. Thans is de gemiddelde honingopbrengst per volk ca. 15 kg jaarlijks terwijl de bedrijven en de "goede" imkers zeker op 20 kg jaarlijks kunnen rekenen.

Terugkerend naar de imker uit Plovdiv. Hij is een pure hobby-imker, die al zijn materiaal zelf maakt, elektrisch ontzegt maar met de hand slingert en 1 á 2 ton honing produceert.

In een vakantiehuysje, waar hij 3 dagen per week verblijft, verzorgt hij zijn volken, oogst hij de honing en repareert hij zijn kasten. Kunstzwermen maakt hij veelal door splitsing of door het leggen van een extra bodem. Later verenigt hij weer of laat afvliegen. De enkelwandige kasten (niet of nauwelijks geleverd) zijn ca. 10 cm langer dan bij ons, ze bestaan uit één broedkamer en 1 tot 3 honingkamers. Invoeren van koninginnen gaat meestal met grote koninginnehuisjes.

De Bulgaren behoeven niet te klagen over de bijenweide. Er zijn veel bloemen in de zomer en op ruime schaal treft men acacia's linden en fruitbomen aan. De imker reist met een deel van zijn volken maar hoeft niet ver te gaan.

Varroa

In Bulgarije is, ondanks de vermoede kankerverwekking, naftaleen als bestrijdingsmiddel tegen Varroa toegestaan. Dit middel heeft radicaal met Varroa afgerekend. De methodiek is als volgt: men schudt 's avonds de naftaleen op de bodem (onder het gaas) en verwijdt dit 's morgens weer. Nadat dit 3 á 4 maal is herhaald, is men absoluut vrij van Varroa. Wel dient de nachttemperatuur tijdens de behandeling niet lager dan 18°C en niet hoger dan 25°C te zijn.

E.P.J. Seppen-Bennekom

VRIENDEN VAN AMBROSIOUSHOEVE

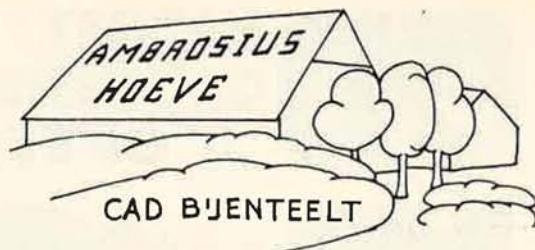
Kent U al het boekje "ONDERZOEK OP DE PROEFBIJENSTAND AMBROSIOUSHOEVE"? Een uitgave welke werd mogelijk gemaakt met financiële hulp van de Vrienden van Ambrosiushoeve.

Neen, maar wilt U of willen anderen in Uw omgeving in het bezit komen van dit boekje? Maak dan f 6,10 over voor elk exemplaar op postgironummer 3949772 met vermelding van ex. Proevenboekje(s) en het adres en wij sturen het franko toe.

Nog beter is dat de geïnteresseerde lid wordt van de Vriendenclub, hij of zij ontvangt dan een exemplaar geheel gratis!

Video-film varroa

Door het Consulentenschap voor de Bijenteelt en de Proefbijenstand Ambrosiushoeve is een video-film gemaakt over de Varroa-mijt. In deze film wordt het huidige onderzoek getoond en hoe de diagnose en de bestrijding plaats moeten vinden. De film kan geleend worden voor vertoning. Er zijn kopieën voor de volgende systemen beschikbaar: VHS, Betamax en V-2000. De kosten zijn f 15,- per vertoning. Aanvragen telefonisch: 013-425888.

TIPS VOOR OKTOBER

- In deze maand is het broednest in de bijenvolken sterk ingekrompen. Dit is de juiste tijd voor de Varroa-diagnose. Zie septembernummer Groentje.
- Volg de gebruiksaanwijzingen stipt op. Indien de voorschriften niet goed worden uitgevoerd is het effect minder en/of is er kans op schade aan het bijenvolk.
- De wasmul van de gehele stand de volgende morgen bij elkaar verzamelen en voor onderzoek opsturen naar het C.A.D. voor de Bijenteelt, Tilburgseweg 32, 5081 NG Hilvarenbeek.
- Indien reeds een besmetting met Varroa aanwezig is, dan is deze periode de beste om een bestrijding uit te voeren.
- Bij experimenten met Varroa-bestrijdingsmiddelen, waarvan de betrouwbaarheid niet vaststaat, lopen de bijenvolken onnodige risico's.
- Om het volgende jaar over goede raten te kunnen beschikken, verdienen de niet in gebruik zijnde raten nu de nodige aandacht. Ontsmetten met ijsa zijn en daarna zodanig opslaan dat muizen niet in de gelegenheid zijn de raten te beschadigen.
- Stel de bijenkast licht hellend naar voren op, zodat geen vocht op de bodem blijft staan.
- Maak de vliegopening van de bijenvolken nu geheel open zodat een goede ventilatie mogelijk is. Hierdoor is er een goede zuurstoftoevoer naar de bijentros en overtollig vocht wordt afgevoerd, waardoor de raten niet zullen gaan schimmelen.

Overzicht van de ziektegevallen die door het C.A.D. Bijenteelt in het eerste half jaar van 1984 zijn gekonstateerd.

ACARAPIS-MIJTZIEKTE

gemeenten	gevallen	gemeenten	gevallen
Zutphen	1	Maastricht	1
Warnsveld	1	Nederweert	3
Stein	1	Roggel	1
Weert	2	Stramproy	1
Meerssen	1	Vaals	1

VARROA-MIJTZIEKTE

gemeenten	gevallen	gemeenten	gevallen
Arnhem	4	Dronten	1
Wisch	1	Almelo	4
Vriezenveen	2	Lichtenvoorde	1
Hengelo	3	Borne	1
Haaksbergen	3	Dalfsen	1
Ermelo	1	Eibergen	1
Staphorst	2	Capelle a/d IJssel	1
Tubbergen	1	Gorssel	1
Enschede	2	Groenlo	1
Doetinchem	1	Vlaardingen	1

onderwijs demonstratie voorlichting

In het Onderwijscentrum voor Land- en Tuinbouw te Eelde worden de volgende cursussen gegeven:

- Beginnerscursus (of bijenteelt voor beginners)
- Vervolgscursus (of bijenteelt voor gevorderden)
- Imkeren met Varroa; koninginnteelt en bedrijfsmethoden, ziekten bij bijen.

Deze cursussen worden gegeven volgens het goed-gekeurde leerplan. Elke cursus bestaat uit 40 lesuren. Informatie en opgave bij de school, tel. 05907-1625 (of privé J.T. Smit, tel. 05907-2668).

Imkersvereniging Leiden e.o. organiseert in 1985:

- cursus voor beginners
- cursus voor gevorderden

Opgeven bij: dhr. F.E. Banda, Sleutelbloemzoom 9, 2353 RA Leiderdorp tel.: 071-890236.

Afd. Leeuwarden organiseert Korfvlecht cursus voor leden VBBN

Aanvang 22 oktober. Aanmelden en inlichtingen bij de voorzitter: A. de Smidt te Harlingen, tel. 05178-5238. De cursus wordt gegeven te Leeuwarden.

PROFICIAT

Negentien deelnemers aan de opleiding voor leraar bijenteelt behaalden dit voorjaar hun diploma; van harte gefeliciteerd!

Albrecht-de Jong, N.	Lagedijk 26	1911 MT Uitgeest
Broers, G.A.H.	Tuinbouwstraat 33	6651 CL Druten
Bruijn, J.P. de	Buitendijk 117	4273 GG Hank
Dommerholt-Aalderink, H.G.H.	Karel Doormanlaan 17	3941 WL Doorn
Ebregt, E.	Waldijk 127	4214 LD Vuren
Groenendijk, A.	Frieslandlaan 134	3137 GJ Vlaardingen
Hartgers, J.W.C.	Mariaweg 12	6800 DS Oosterbeek
Havermans, C.M.	Spoorstraat 30	4849 AT Dorst
Janssen, F.G.A.	Torenlaan 5	6866 BS Heelsum
Janssen, J.H.	Klaasstokseweg 7a	5443 NS Haps
Koot, A. van	Kloosterlaan 20	5435 XD St. Agatha
Koster, A.	Sav. Lohmanstraat 158	3904 AW Veenendaal
Krielaart, G.	Larikstraat 33	3329 AJ Dordrecht
Legius, A.R.A.A.	Spuijlaan 17	4731 MC Oudenbosch
Meischke, D.	Pr. Bernhardlaan 24	3972 AC Driebergen
Muntjewerf, P.C.	Nekkerweg 66b	1461 LE Z.O. Beemster
Ottens, J.A.M.	Voor Oventje 45	5411 NR Zeeland
Rooyen, W.J. van	Mr. P.S. Gerbrandijstraat 12	3214 XM Zuidland
Vogelaar, J.P.	Fazantstraat 62	4043 NM Opheusden

WIE HELPT ONS AAN:

Plantmateriaal en toebehoren voor de drachtplantentuin van het Bijenhuis?

Nu het (ver)plantseizoen weer aanbreekt willen wij graag uw hulp inroepen om de tuin helemaal vol te krijgen. Daarom de vraag: WIE HELPT ONS AAN DE VOLGENDE BOMEN, STRUIKEN EN VASTE PLANTEN:

- fruitbomen: appel, peer, kers, morel, abrikoos, pruim, perzik
- bessenstruiken: blauwe bes, loganbes, bosbes
- andere bomen en struiken o.a. kornoelje (Cornus mas), tamme kastanje, duivelswandelstok, lederboom, duindoorn, buxus (palmboompje)
- vaste planten: alle mogelijke keukenkruiden, geneeskrachtige kruiden, inheemse planten en heideplanten
- bol- en knolgewassen: sneeuwklokje, najaarsbloeiende crocussen, boshyacint (Scilla) en mig-nondahlia's.

Goede drachtplanten, die niet op deze lijst staan, zijn eveneens welkom.

Ook willen wij volgend jaar een kweekbak gaan installeren voor de vroege bloei van éénjarige planten. Van wie kunnen we broeieramen of een complete koude bak (tenminste 4 ramen) overnemen?

Als u iets voor ons heeft, wilt u dit dan telefonisch doorgeven aan het secretariaat VBBN: 08370-22422, di. t/m vrij. 9-16 uur.

het vrijwilligersteam
van de tuin: Jan en Ton.

DANKWOORD VAN DE HEER LOUTERS

Zaterdag 9 juni j.l. mochten mijn vrouw en ik bij mij thuis ontvangen de heer A.R.M. van Rooyen en de heer P.C. Schroeder met echtgenote; eveneens waren aanwezig mevvr. A. van Andel-van Rossum en de heer G.E. Kleinmeyer met echtgenote.

Dit bezoek was wel aangekondigd, maar de reden ervan was ons niet meegedeeld. Onder het genot van een kop koffie met gebak, dat voor deze gelegenheid door de gasten was meegebracht richtte dhr. Schroeder het woord tot ons. Hij zei met dhr. van Rooyen hier te zijn namens de leden van de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in verband met de beëindiging van mijn zesendertigjarig dienstverband met de Vereniging.

Hij haalde enkele herinneringen op aan mijn werkzaamheden op het Bijenhuis en bood namens de leden een enveloppe met inhoud aan.

Deze inhoud zal worden besteed aan de aanschaf van een mooie klok voor de woonkamer; sinds wij in Zetten wonen behoort dit tot één van onze grote wensen. Namens de afdeling Bommelerwaard bood mevr. van Andel ons een kist appels aan.

Wij waren door dit gebaar bijzonder verrast en willen hierbij de leden van de vereniging hartelijk danken voor deze blijken van waardering. Mocht u in de buurt zijn en nog eens herinneringen op willen halen dan bent u van harte welkom; DE KOFFIE STAAT KLAAR.

Nogmaals hartelijk dank mede namens mijn vrouw.

D. Louters, Veldstraat 59, Zetten

AKTIE IN DE regio

- 19 oktober afd. HAARLEM: "Honingkeuring"
26 oktober AFD. LEIDEN: "Het wonder van de bloembol". Mevr. E. Zandwijk zal een praatje houden met dia's over de bloembollenteelt. De film "Het wonder van de bloembol" zal worden vertoond.
- 27 oktober GROEPSVERGADERING NOORD-HOLLAND
De agenda zal nog worden toegezonden.
- 5 november afd. Winschoten organiseert de "REGIO-NALE NOORDELIJKE HONINGKEURING" in het Cultuurcentrum "De Klinker". Inleveren van de honing en andere artikelen op zaterdag 3 november tussen 10.00 en 17.00 uur in "Hotel de Nederlanden", Torenstraat 2 te Winschoten. Voor meer informatie: Hr. Hoekstra tel. 05978-12875.
- 17 november WEST-OVERIJSSSELSE HONINGKEURING te Kampen.

imkers agenda

- 13 oktober Onderwijsdag, Bijenhuis, Wageningen. (verplaatst van 6 oktober), aanvang 10.00 uur. Programma in INFO
- 27 oktober Werkdag van de "Vrienden" op de Ambrosiushoeve te Hilvarenbeek.
Op zaterdag 27 oktober vanaf 9.00 uur houden we weer onze jaarlijkse werkdag op de Ambrosiushoeve, Tilburgseweg 32 te Hilvarenbeek (naast Beekse Bergen).
We gaan er dan bijenkasten bijspijkeren, raten uitsnijden, hagen snoeien, struiken verplanten, paden schoffelen enz. enz. Breng gerust uw man, vrouw, zoon, oom, buurman of imkermaat mee, want het is een ideale gelegenheid om eens kennis te maken met onze Vriendenclub en de Proefbijenstand Ambrosiushoeve.
Werk in de tuin zal er genoeg zijn, want de onverwachte windstoten op woensdag 11 juli hebben grote schade aan het bomenbestand aangebracht. Ongeveer 80 bomen zijn matig tot onherstelbaar beschadigd, vooral de linden, esdoorns en wilgen hebben veel te lijden gehad.
- 27 oktober Ruildag in het Bijenhuis te Wageningen van 10.00 tot 12.00 uur kunt u in het Bijenhuis oud materiaal zoals postzegels oud imkergereedschap, boeken e.d. ruilen, verkopen, of kopen. Oude Groentjes en buitenlandse "bijentijdschriften" evenals foto's uit het Verenigingsarchief kunnen worden aangeschaft. Prijs voor de groentjes is f 1,- per nummer en f 12,50 per complete jaargang, foto's f 1,- per stuk
- 4 november Donateursdag Stichting tot Behoud Ned. Bij in de Reehorst te Ede, aanvang 10.00 uur.

VOORKOM NOSEMA, DOOR FUMIDIL-B.

Dit kost bij het Bijenhuis geen f 29,75, ook geen f 24,50 maar f 19,75.

Te bestellen bij: Bijenhuis
Grintweg 273, 6704 AP Wageningen
Telefoon 08370 - 22733.

U bespaart de penningmeester veel werk door tijdig uw kontributie te voldoen.

SPEURBIJTJES

Opgave schriftelijk. Tarief: 20 woorden f 7,50, elk woord meer 35 cent; te voldoen bij vooruitbetaling door storting op giro 846801 t.n.v. VBBN Wageningen. De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud.

Mevrouw Voorhoeve (imker), Donkerelaan 6, 2061 JL Bloemendaal, ☎ 023-252462, wil graag propolis van imkers kopen.

TE KOOP: wegens omstandigheden tegen elk aannemelijk bod 10 à 11 bevolkte bijenkasten (gezond) + suiker voor inwintering + slinger. De Groot, Mecklenburglaan 5, 3843 BN Harderwijk, ☎ 03410-15056.

De STICHTING TOT BEHOUD VAN DE NEDERLANDSE BIJ

houdt haar jaarlijkse donateursdag op 3 nov. in de Reehorst te Ede, aanvang 10.00 uur, met als hoofdonderwerp de huidige milieuproblemen en de gevolgen daarvan voor de bij.

Voor informatie,

secr.: Notenstraat 4,
6982 CK Doesburg
Telefoon 08334 - 5481.

SIGNIFICANT NEW PUBLICATIONS

DIRECTORY OF IMPORTANT WORLD HONEY SOURCES
price including postage DF122/£27.50

THE IMPACT OF PEST MANAGEMENT ON BEES
AND POLLINATION

price including postage DF70/£15.00
Postgiro/CCP Account Number 29 179 4408
details available from

International Bee Research Association,
Hill House, Gerrards Cross, Bucks SL9 0NR, England.

NIEUWE OOGST!!

Honing, stuifmeel en koninginnegelei.

Prima kwaliteit, lage prijs, groot- en kleinverpakking, franco thuis.

GROOTSTE ASSORTIMENT
HONING- EN BIJENWASPRODUKTEN.

Vraag prijslijst!

„de Rit“ Zoelen,
☎ 03448 - 1653
Verdeelcentrum voor
imkerijprodukten.

BIJENSTAND Fa. H.T. VAN DAM & ZN., JUBBEGA (Fr.), ☎ 05165 - 13 82

kan U alles leveren voor de moderne bijenteelt.

Kunstraat, bijenwoningen en onderdelen uit eigen werkplaatsen. Door eigen steeds grotere importen van diverse gereedschappen steeds bij ons de laagste prijzen. Tevens voor **weder-verkoop** diverse kleuren meubelwas en honing van de fijnste kwaliteiten.

Vraagt onze prijscourant van materialen en/of meubelwas en honing even aan. Wij zenden U die gaarne gratis toe.

Wij komen weer op de te houden Bijenmarkten.

BIJENSTAND „DE GRUBBE“

A.W. LAUMEN-WOUTERS, Grijzegrubben 63,
6361 GL NUTH (Limburg)

Kan U alles leveren voor de bijenteelt.
Prijislijst op aanvraag, gratis toegezonden.

☎ 045-243183 Nuth of
☎ 045-252408 Brunssum.

Tevens bieden wij te koop aan:

BUCKFAST Produktie-koninginnen en
CARNICA Produktie-koninginnen.

Stammen af van in Nederland gekweekte koninginnen door kunstmatige inseminatie.

BIJENSTAND „DE BIJENKORF“ Sinds 1897

HONING EN STUIFMEEL-POLLEN

Stuifmeelpollen per kg f 23,50, excl. BTW
Bloemenhoning
Lindehoning
Acacia-honing in 2 soorten
Klaverhoning in 2 soorten
Boekweithoning

Bij grote afname extra korting.

Tevens hebben wij alle imkersartikelen specialiteiten.
Prijscourant op aanvraag.

Ons magazijn is geopend van maandag t/m zaterdag van 8 uur 's morgens tot 9 uur 's avonds.

Ons depot: **Mevr. van Drieënhuizen**
Wegastraat 18, HILVERSUM
☎ 035-852087.

Hoevelakenseweg 144 - 3784 WK TERSCHUUR
☎ 03426-1978 - postrek. 2622.

Breng vroege voorjaarsdrachtplanten naar Uw bijen!

Plant daarom nu reeds crocussen en blauwe druifjes in Uw tuin. Laat Uw bijen profiteren van de rijke stuifmeeldracht van Crocussen. Crocussen en blauwe druifjes tonen U hun dankbaarheid, door elk jaar weer terug te komen.

In 't vroege voorjaar zullen U en Uw bijen veel plezier beleven aan deze in frisse kleuren opkomende lentebloemen.

Crocussen	per 100 stuks kleur geel	f 13,95.
Crocussen	per 100 stuks kleur geel/paars	f 14,75.
Blauwe druifjes	per 100 stuks	f 11,75.

*Een crocus botergeel van kleur,
Riep naar de bijtjes,
Wat vinden jullie van mijn geur?
Stuifmeel heb ik in overvloed,
Dat doet jullie goed.*

Belt U voor Uw bestelling naar het

**Bijenhuis te Wageningen,
tel. 08370-22733.**

Wij zenden ze U per omgaande toe.
Woont U in de buurt van één van onze
29 VERKOOPADRESSEN?

Ook bij hen kunt U terecht voor Uw bestelling, zij zullen U gaarne van dienst zijn!

verkoopadressen

Depot Friesland:

H. Akkerman, Oostenwoldseweg 47,
8421 RP Oldeberkoop, ☎ 05164-439.
Open di, vr. middag, zat. morgen en na tel. afspr.

Depot Groningen:

Fenna en Ger Postma, Kampenslaan 8,
9626 TE Schildwolde, ☎ 05982-1455.
Open dagelijks, behalve vr. na 12 u.

Depot Onstwedde:

H. Bessembinder, Wessinghuizenweg 18,
9591 VJ Onstwedde, ☎ 05991-1226.

Depot Assen

J.H. Lubbers, Bosstraat 66, 9401 PV Assen,
☎ 05920-17162.

Depot Klaas Geerts:

Middenwolderweg 2, 7951 EC Staphorst,
☎ 05225-1693; ma. gesloten.

Depot G.J.L. ten Cate:

Verzetstraat 60, 7671 GL Vriezenveen,
☎ 05499-3040.

Depot Enschede:

A.M. Spit, Sternlandweg 21, 7548 BV
Boekelo, ☎ 05428-2703. Open ma, wo, do
16-19 u., zat. 9-12 u. en na tel. afspr.

Depot Reggedal:

H. J. Haanen, de Hogenkamp 2, 7471 CW
Goor, ☎ 05470-5576.

Depot afd. Gorssel:

G.J. 'Lensink, Deventerweg 4, 7213 EG
Gorssel, ☎ 05759-2468.

Depot Achterhoek:

B. Meijerman, Dwarsdijk 6, 7025 CR Halle,
☎ 05736-479.

Depot Winterswijk:

M.J. Grevers, Miste 4, 7118 WB Winterswijk,
☎ 05435-239.

Depot afd. Epe:

Coöp. Novaco (Welkoop), Paasvuurweg 7,
8161 CA Epe, ☎ 05780-12317.

Depot Nunspeet:

Th. G. Veenstra, Schaepmanlaan 47, 8072 AR
Nunspeet, ☎ 03412-54037.

Depot Apeldoorn:

J. Kwak, Prinsenweide 15, 7317 BA Apeldoorn,
☎ 055-216461. Open do, vr 18-20 u. en na tel.
afspr.

Depot Twello:

Novaco Welkoop, Iordensweg 79, 7391 KD
Twello, ☎ 05712-1762.

Depot Boerenbond Neerbosch-Hees:

St. Agnetenweg 63, 6545 AT Nijmegen,
☎ 080-777793.

Depot West-Betuwe:

Imkerij „Lingebij“, Mw. C.E.A. Meissen-
Zuiderwijk, Lingedijk 84, 4196 HC Tricht,
☎ 03455-2438.

Depot Bommelerwaard:

E. Versteeg, 'De kleine tuinier', Polstraat 21,
4261 BP Wijk en Aalburg, ☎ 04164-1475.

Depot Bunnik-Houten:

B. Th. Barten, Koningslaan 23, 3981 HD Bunnik,
☎ 03405-61742.

Depot West-Friesland:

Klaas Verlaet, Ganker 11, 1654 JH Benning-
broek/Nibbixwoud, ☎ 02297-2325

Depot Noord-Holland:

H.S. Homburg, Velsersduinweg 165, 1971 ZB
Ijmuiden, ☎ 02550-21530. Open dagelijks
van 13-16 u. en na tel. afspr., do. gesloten.

Depot afd. Rotterdam:

A. Bakkert, Berglustlaan 49A, 3054 BB
Rotterdam, ☎ 010-183123, na tel. afspr.

Depot Gouda:

C. Bos, 3e Tochtweg 6, 2841 LM Moordrecht,
☎ 01802-1227, na tel. afspr.

Depot afd. Dordrecht:

W.A. Boevé, Rigelhof 59, 3318 CX Dordrecht,
☎ 078-171216.

Depot „Pronnems-luis“ afd. Schouwen- Duiveland:

C. L. v.d. Wekken, Provincialeweg 5, 4321 SM
Kerkwerve, ☎ 01110-4821.

Depot Walcheren:

Bisschopsstraat 25, 4353 BN Serooskerke,
☎ 01189-1499.

Depot Zeeuws-Vlaanderen:

Iz. de Hullu, St. Jansdijk 10, 4504 PB
Nieuwvliet, ☎ 01171-1458.

K. J. Wolfert, Pr. Mauritsstraat 21, 4571 HB
Axel, ☎ 01155-2720.

Depot Oirschot:

A. Pel, 't Kasteeltje 3, 5688 EN Oirschot,
☎ 04997-2096.